

AGRÁRTÖRTÉNETI FÜZETEK

21.

**SZAKMAI ÉLETEM
MUNKAHELYEIM, MUNKAKÖREIM**

TÓTH LÁSZLÓ

**Szarvas
2010**

AGRÁRTÖRTÉNETI FÜZETEK

21.

**SZAKMAI ÉLETEM
MUNKAHELYEIM, MUNKAKÖREIM**

DR. TÓTH LÁSZLÓ
agrármérnök

Sorozatszerkesztők:

Csengeri Erzsébet, főiskolai tanársegéd
Dr. Szitó János, nyugalmazott vízépítő mérnök

Lektorálta:

Dr. Bukovinszky László, nyugalmazott főiskolai tanár

Kiadja:

A Szent István Egyetem Víz- és Környezetgazdálkodási Kara, Szarvas
és a
Tessedik Öreggazdász Egyesület, Szarvas

Felelős kiadó:

Dr. Puskás János mb. dékán és dr. Köhler Mihály, elnök

A füzetek megjelenését támogatja a Szarvasi Agrár Zrt.

Nyomtatás **DIGITÁLIS KALAMÁRIS** Szarvas
Felelős vezető: Tatai László

Tisztelt Olvasó!

A nagy múltú intézmények sok olyan eseménnyel büszkélkedhetnek, amelyek önmagukban igazolják szükségességüket. A rövid múltra visszatekintők ezt fokozottan igyekeznek bizonyítani.

A szarvasi főiskola Tessedik Sámuel – 1780 és 1806 közötti munkájára építve – eszei utódjának vallja magát. Tessedik ezen rövid idő alatt olyan alapokat épített, amelyeket az utókor büszkén érezhet magáénak.

A 20-as évek polgárosodó Magyarországa lehetővé tette az új gyökerek talajba-ereszkedését. Intézményünk második megalapítása (1927) óta fokozatos fejlődés szolgálta a friss eszmék megjelenését. Ennek elterjesztése csak komoly erőfeszítések árán valósulhatott meg.

Az agrártörténeti füzetekkel nagy tapasztalattal rendelkező kollégákat kívántunk megszólaltatni, akik olyan speciális ismeretekkel és gondolatokkal rendelkeznek, amelyek csak az övék és kapcsolódnak az általunk vallott eszmékhez.

Ez az oka, hogy a kéziratokat eredeti formájukban nyújtjuk át az Olvasónak, vállalva ezzel az esetleges elmarasztalásokat.

Semmi esetre sem kívánunk igazságszótók lenni a fennálló szakmai érdekelletétek megjelenésében. Vállalkozásunk az eredetiséget hivatott támogatni.

Szolgálni kívánjuk a magyar agrártársadalmat a lassan feledésbe merülő történetek megmentésével és megjelentetésével.

Kívánjuk, hogy ezen rövid írások segítségre legyenek múltunk megismeréséhez, elfogadva, hogy „csak annak a nemzetnek van jövője, amely azt múltjára építi”.

Ennek szellemében ajánljuk füzetünket és várjuk cselekvő segítségüket.

Szarvas, 1998.

Dr. Ligetvári Ferenc
alapító szerkesztő

A második évtized küszöbén

Tíz éves a Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Kara Agrártörténeti Füzetek c. kiadványa.

A sorozat eddig kiadott 14 kötete az alapító szerkesztő által megfogalmazottak szellemében jelent meg, s gazdagította az olvasók általános és szakmai ismereteit.

A sorozat arculata az évek során bizonyos változáson ment át, így előtérbe kerültek a Kar jogelőd intézményeihez kötődő visszaemlékezések, ill. a kapcsolódó történéseket bemutató munkák. E belső átalakulások továbbra is arra szolgáltak, hogy múltunk olyan eseményeit is megismerjük, amelyek kevésbé tudottak, de megmentésük a végleges feledésbe merüléstől fontosnak tartható.

Ez az irányváltás összefüggésbe hozható a szarvasi agrárszakemberképzés 75, ill. 80 éves évfordulóival és ehhez kapcsolódóan a Tessedik Öreggazdász Egyesület megalakulásával.

Az Agrártörténeti Füzetek a 15. kötettel folytatódóan a Kar és az Egyesület közös kiadásában jelennek meg, nem kizárólag, de tendenciájában erőteljesebben lehetőséget adva az intézményben korábban végzett, tapasztalt szakemberek, ill. volt tanárok szakmai életútja, vagy annak jelentős fejezetei bemutatására.

A munka minőségének, színvonalának további biztosítása, illetve finomítása érdekében a kötetek szakmai anyagai lektorált formában jelennek meg.

Az eddigiekben is sikeres sorozat folytatása reményeink szerint tovább fogja szolgálni a hazai gazdatársadalom, a volt szarvasi diákok, a mai hallgatók és a nagy múltú, már a kilencedik évtizedébe lépett intézmény érdekeit.

Szarvas, 2008. október

Dr. Bukovinszky László
a sorozat szerkesztője 2003–2007 között

TARTALOM

BEVEZETÉS	9
SZÁRMAZÁSOM, INDÍTTATÁSOM.....	9
TANULMÁNYAIM, VÉGZETTSÉGEIM	10
MUNKAHELYEIM	10
Családom gazdaságában	10
A Felsőjászsági Állami Gazdaság.....	13
Második családi gazdálkodásom.....	19
Budán, a Ház Kezelő Igazgatóság kertészetében	22
A családi gazdálkodásom folytatása	23
A Béke Mezőgazdasági Termelő Szövetkezet	26
A Rákóczi Mezőgazdasági Szövetkezet.....	31
A Magyar-Szovjet Barátság Mezőgazdasági Szövetkezet	34
<i>A központi székhelyünk helye és a telepek .....</i>	<i>40</i>
<i>A gabona vertikum .....</i>	<i>45</i>
<i>A gyümölcsös vertikum.....</i>	<i>46</i>
<i>A dísznövény vertikum.....</i>	<i>47</i>
<i>A libatenyésztés vertikum .....</i>	<i>47</i>
<i>Kapcsolatainkról .....</i>	<i>48</i>
<i>A Szövetkezet üzemi szervezete és vezetési rendszere .....</i>	<i>49</i>
BIZOTTSÁGI, IGAZGATÓSÁGI ÉS OKTATÁSI TEVÉKENYSÉGEM51	
IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI MUNKÁM	54
A TISZA TERRA MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZET	56
A SOROZAT EDDIG MEGJELENT KÖTETEI.....	71

BEVEZETÉS

Ahogy néhány csepp vízből egy hatalmas tenger vizének az összetételét „meghatározzák”, az életem elkerülhetetlen sorsfordulataiban, a magyar parasztság nyolc évtizedének a fordulatai-változásai mind megtalálhatók.

Fiatalkoromban, a XX. század közepéig, még az állatokkal, az „igavonó ökrökkel” történő talajmunkák voltak a jellemzőek. Azután a mezőgazdaságunk – történelmileg is jellemzően – többszörösen megtörtént átszervezésével (Országgyűlések törvényeivel), az öreg koromban a XXI. század elejére, már „műholdas ellenőrzés” mellett végezhettem a mezőgazdaság a munkáit, amelyet az EU¹-központjából irányítanak, évente ellenőriznek. Ezek a változások, amelyek az ezeréves „uradalmi nagybirtoktól”, az önálló paraszttól, a szocialista mezőgazdaságon át, már az EU-ba történő belépésünkkel végződtek, a saját szakmai életem fordulataival is „meghatározhatók”. E szerénytelennek ítéltető gondolataimmal igyekezem, a szakmai életem egy „állomását” röviden összefoglalni.

SZÁRMAZÁSOM, INDÍTTATÁSOM

Régen – évszázadokig – mindenkinek a szülőföldje volt a meghatározó, az azonosságát alapvetően a családi erő, a környezete formálta emberré. Az én generációmra egészen a XX. század közepéig, a paraszti családok szokásjoga érvényesült. A Családomat így jellemezhetően, az Egyházunk által megőrzött „Anyakönyvekből” beszerzett iratok – öt generációra visszamenőleg – bizonyítják.

Az Apai-ágon a Tizzasason, az Anyai-ágon a Tizsakürt községekben állandóan ott élő őseim öröklötten teljes jobbágyok voltak, az 1848-as felszabadító törvényig. Azt követően az általuk addig megművelt, majd megszerzett földjeiken a falujukban tekintélyes, elismert, református (kálvinista) vallású, gazdálkodó parasztok lettek.

Tizzasason születtem 1930. május 14-én. Azután húsz éves koromig rám is az Apám gazdálkodásának a körülményei, a kálvinista-falum puritán szokásjogai hatottak, amelyeket kötelezően kellett betartanom. Már kicsiny gyermekkoromtól a falu közepén lévő, hatalmas házunk, a gazdasági épületeink, meg a terjedelmes (egyhektáros) udvarunk mindenféle állatai-eszközei között mozogtam, azzal megismertem a használhatóságukat. Apu-

---

¹ EU – Európai Unió

kámmal az utazó kordélyán (kétkerekű-egylovas jármű) nagyon szerettem jönni-menni, amellyel ő a környék hét településén (Tiszasas, Csépa, Tiszaug, Tiszakürt, Tiszainoka, Szelevény, Csongrádi-rét) elterülő – öröklötten mindenféle művelési ágazatú – mezőgazdasági területeit bejárta, és az időszzerű munkákat irányította. Akkor már láthattam, figyelhettem, megtanulhattam, a gazdálkodásnak minden szükséges munkáját, az egyes évszakokban következő mezőgazdasági munkákat, egy szorgalmas gazdálkodónak a mindenkori feladatát.

TANULMÁNYAIM, VÉGZETTSÉGEIM

A Református Egyház Elemi Iskolájában négy évet végeztem (1936-1940) Tiszasason, majd a gróf Tisza István Református Gimnázium alsó tagozatába jártam négy évig (1940-1944) Kecskeméten.

A Mezőgazdasági Középiskolát (1945-1946) Kecskeméten kezdtem el, majd Szarvason a Középfokú Gazdasági Tanintézetben folytattam, ott is érettségiztem (1947-1949).

A szarvasi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum levelező tagozatán folytattam tanulmányaimat 1964-1967-ben.

Az Agrártudományi Egyetemet Debrecenben végeztem (1973-1979), a diplomáját-, később az Egyetemi Doktori Okleveletem (1982-83) szintén ott vehettem át.

A Gödöllői Agrártudományi Egyetemen (1985-1986) 2x3 hetes téli továbbképzési tanfolyamon vettem részt, ennek tanúsítványaként „Részvételi Oklevelet” kaptam.

MUNKAHELYEIM

Családom gazdaságában

(1949. 07. 01.-1950. 06. 30.)

Az első, egyúttal megalapozó munkahelyemnek mindenkor a Szüleim gazdaságát tartottam, ahol 20 éves koromig tevékenykedtem. A magam érdekében, mindenkor bekapcsolódtam a mezőgazdaság sokoldalú tevékenységeibe - az évek minden időszakában – amelyeket az időközben folyamatosan végzett iskolai elfoglaltságaim mellett is folytattam.

Az Őseimhez hasonlóan, az általuk megszerzett birtokon, az iskolai végzettségemre alapozva, már a modernebb eszközökkel, módszerekkel kezdhettem el gazdálkodni, amelyhez minden lehetőségem biztosítva volt a szülőhelyem kitűnő adottságú termőföldjén.

Ezek a földrészletek Jász-Nagykun-Szolnok megye déli végében vannak, azt már Tiszazugnak nevezik. Hozzá közvetlenül csatlakozik a Csongrád városnak a Tisza folyóval elhatárolt, keletre áteső része, a Csongrádi-rét (kb. 2400 ha területtel).

Geológiaiailag érdekes tájegység, itt találkozott a valamikori Ős-Duna meder és a Kőrösök völgyének vízfolyása. A sértetlenül maradt felső részeken, a Jégkor végén, keletkezett a löszplatója.

A két folyó találkozásának ölelésében alakulhatott ki egy nagyobb, összefüggő homokos terület. Később köréje alakult minden tiszazugi község, az ott telepített szőlő-gyümölcs területekkel.

Tájéként a Nagykunsághoz sorolható, az erdőssztyepp klíma időjárása uralja, amelynek 10,7 °C az évi átlag hőmérséklete, a csapadék átlag 524 mm, ebből 382 mm a vegetációs időszakban esik. Ezekről a napjainkban mért átlagok már eltérnek – a csapadékvíz esetében negatív, a hőösszegének esetében pozitív irányban. Az alsó löszplátónak, az ősi szabad vízmozgásokkal folyamszerűen bevált, néha belvizes mélyedései (fokok, erek) átlagban 80-83 m Bf.² szinten helyezkednek el.

A Csépa feletti löszplató 85 m Bf. magasságon kezdődik, majd a homokos részeken 85-91 m térszintre felemelkedik. A domborzata alapilag sík, de a homokos részeken néhol, az ősi szeles időknek a mozgása következtében, már enyhén hullámos felületek alakultak ki.

Ha a felső részek – időszakosan – többletvízhez jutnak, akkor a lefelé tartó vizek miatt, a talaj túltelítése következtében belvizes foltok keletkeznek. Esetenként, ha a vizes időszakokkal a Tisza tartós áradásai egybeesnek, akkor a belvizek tovább növekednek, tartóssá válhatnak.

A Tiszazug megemlített hét községének területén, a következő talajtípusok találhatóak: 1./ Humuszos homok, 2./ Öntés réti talaj. 3./ Csernozjom jellegű – homokos – réti talaj. 4./ Réti csernozjom. 5./ Réti szolonyec. 6./ Szikes foltok a tartós vizek elpárolgásából. 7./ Futóhomok – szerkezet nélküli – foltokkal, a magasabb széljárta részeken.

Ezeken a vegyes típusú talajokon (a 1992 évi Kárpótlási Törvény árverésein megkapott 2166 Aranykorona³ értékű földterületeken) gyerekkoromban a hagyományos gazdálkodásunkat folytattuk. A földjeinknek, szőlőink-

---

² m Bf. – Egy pont abszolút magassága a Balti tenger síkja felett méterben (m)

³ Aranykorona (AK) - A termőföld minőségének mértékegysége, mely a földadó szabályozásáról szóló 1875. évi VII. törvénycikk alapján készült, máig érvényben van. Adott terület aranykorona-értéke – akkori aranykorona pénznemben kifejezetten – az adó, amelyet a földterület tiszta jövedelme után vetettek ki.

nek a megművelést, a hét községben szétszórtan lévő néhány kh⁴-tól a negyven kh nagyságig terjedő táblákon végeztük el.

Az Istenüknek – jövetben-menetben – megköszöntük, hogy nekünk kiváló szántó-, szőlő-gyümölcsös-, erdő-, legelőterületeket juttatott.

A két nagy tanyánkban (a Holt-Tisza partosabb két végénél) voltak elhelyezve az igásállataink, azoknak a gazdasági felszerelése, a növendék-, a „heverő-marhák”, meg a tömegtakarmányok: a szalmák, a melléktermékeik, stb. Holt-Tiszánkban sokféle hal (halasításból is) növekedett.

A felső homokos „Szőlő-hegyen” voltak a – szórvány – szőlő-gyümölcsöseink. Azokat a Keszler dűlőben felépített kapásházban lakó családoknak a tagjai, meg az időszakos „napszamosok” művelték.

A családi parasztgazdaságokban kialakult talajmunkákat, a vetéseket, a szállításokat kettes-, négyes ökrös-, meg lovas igavonó állatokkal végezték el. A növényeknek a kézi vetését, a gondozását, a védelmét, majd a betakarítását teljes mértékében emberi erővel végezték el. A tanyákban, a kapásházban éveken állandóan ott lakó családok tagjai, meg a részes művelők, a háznál többéves béresek, a szolgálólányok, a bejáró személyek látták el a folyamatos munkákat. A kézi munkákkal termelhető „kapásnövényeket” az időszakos „részes művelők”, a „kalászosokat” a kézi „aratók”, az egyéb munkákat (pl. szénakaszálás, gyűjtés) az állandó „bejárók”, meg a napszamosok – az év meghatározott szakaszaiban – folyamatosan végezték.

Tiszásas közepén volt a családi portánk, a házunk, a gazdálkodásunkhoz szükséges mindenféle gazdasági épületekkel. Azokban, a nagy portánkon voltak az értékesebb gazdasági felszerelések, a termelt különböző termények, kazlak, a szérű. Az istállóknak, ólakban, szállásokon voltak a törzs-, az igás-, a tenyésztett-, a növendék-, meg a haszonállatok. A nagyobb felsőházunk alatti pincénkbe, a különböző nagyságú hordókban voltak betárolva (1-5 ill. 10-50 hl-es) a borok. Apukám mindenféle gabonáknak a kereskedésével (Futura Rt) együtt folytatta a gazdálkodását, a lisztek, az étolajok (napraforgó-, tökmag-, repce) cseretelepét működtette, azokkal biztosabban több „lábbon állt”.

A családom elhatározásából (és szándékomból is) a mezőgazdasági iskoláztatásomat 1944-ben már azért kezdtem el Szarvason, a legjobbnak

---

⁴ Kataszteri vagy katasztrális hold (jele kh), a területi mértékegység legfontosabb alegysége. Hagományosan az ekével egy nap alatt felszántható területet jelentette. Túlélte a metrikus mértékrendszer bevezetését, a földnyilvántartási használatát csak 1970-ben szüntették meg, de jelölésre ma is gyakori. Egy kataszteri vagy katasztrális hold 1600 négyszögöl, ami 0,575464 hektárral vagy 5754,64 négyzetméterrel egyenlő. Egy hektár 1,7377 katasztrális holdnak felel meg.

tartott „Tessedik Sámuel Tanintézetben”, hogy a kornak megfelelő elméleti, gyakorlati tudásom, a képzésem meglegyen a családi gazdaságunknak az irányítására, remélhetőleg annak a fejlesztésére. A génjeimnek a „paraszti öröksége” mozgatott már a gyerekkoromban, a megszokott mindennapi munkákban való részvételemre. A dolgozókkal már akkor kialakított közvetlen kapcsolataim megteremtették – a később szükséges, a nem nélkülözhető tapasztalataimat – a gazdasági szakmai tudásom alapjait. A bekövetkező, kedvezőtlen politikai változások akadályozták meg abban, hogy a családom generációs gazdálkodását én is folytassam. Mivel az elhatározott családi gazdálkodásomat nem végezhettem, a további időkben otthon sem maradhattam. Azért kétévi sikeres, közös gazdálkodásunk után, már 20 évesen rákényszerültem az addigra megszeretett gazdaságunk és a falunk elhagyására.

Az ötvenes évek elején már kiteljesedő diktatúrában az állásvállalásom, főleg a szakképzettségemnek is megfelelő vezető beosztásnak a pályázata – a családi származásom miatt – alig lehetett eredményes. Segíteni akkor is a szüleim tudtak, mert az előző, a háború zivataros időszakában üldözöttekkel kialakított, de változatlanul megmaradt régi barátságok, összeköttetések segítettek a végzettségemnek megfelelő elhelyezkedésben. A felderített akkori egyetlen lehetőségem Jászberénybe, a Felsőjászsági Állami Gazdaságba vezetett, mert ott agronómusnak (kezdetben gyakornoknak) – közvetítőim az ajánlásával – az állományukba felvettek.

A régi időkre visszavezethetném, a családom bonyolultan kialakított, egymást segítő baráti kapcsolatait, amelyekről különleges regényt lehetne megírnom, de azoknak a felkutatása, majd a történelmi hűségű leírása, a képességeimet meghaladja. Az előzően leírtak bizonyítéknak (a működő megnyilvánulásokról) megfelelnek arra, hogy a terror idején csodának számító felvételem megtörténhetett, majd osztályidegenként, felelősséggel járó beosztásomba, sikeresen elhelyeztek.

A Felsőjászsági Állami Gazdaság (1950. 07. 01.-1954. 12. 28.)

A második világháború számunkra a legnagyobb veszteséggel végződött. Az országnak a szorgalmas közel kétharmada még vidéken, a mezőgazdaságban dolgozott, ott eredményesen termelt, mert abból kellett megélnie, egyúttal a háború veszteségeit pótolnia.

Az európai országokban mindenütt – a több éves háborúk miatt – élelmiszerhiány volt, azért a parasztság gyors konszolidációja következtében termelt élelmiszerekből bőven exportáltunk, amely akkor az aranynál is

többet ért. Abból a lerombolt országunkat sikeresen újjáépítettük, meg a ránk kiszabott „jótételeket” minden szomszédunknak megfizettük. Azok hatalmas terhének a nagyobb részét, a mezőgazdaságunk megtermelte.

Akkor a mezőgazdaságnak azonnali, sikeres talpra állásában, az értékes áruinak gyors termelésében, a fejlődésében az egész ország bízott. Ehhez mindent megalapozott a több milliós parasztság, amely az ország élelmezésén túl minden – az iparnak is szükséges – alapanyagot megtermelt, az exportnak fő szállítója volt.

A történelmünk, ezen belül a mezőgazdaságunk tragédiája már a háború alatt – a Jaltai Egyezmény⁵ – megalapozódott, mert mi a szovjet érdekeltségi területbe kerültünk, és így a diktatórikus hatalmukat ránk erőszakolhatta. Az általuk szervezett, megalakított belső kiszolgálók – a Kommunista Párt – a diktatórikus hatalmukat néhány év alatt kierőszakolták. A megszállásukkal azoknak a hatalmát biztosították, a kidolgozott (szalámi) politikájukkal, először a fontosabb államhatalmi beosztásokat megszerezték, a bankokat, majd a nagyobb vállalatokat államosították.

Ezek után már a parasztság, meg a sok kisebb iparos, kereskedő, a kisebb vállalkozók sorsa megpecsételődött, mert egymás után azokat is felszámolták. Az intézkedéseikkel a termelés lecsökkent, az ország tönkrement, a lakosság újra éhezett. A szovjetrendszer a szolgálai lemásolása, a fokozatos bevezetése, a megvalósítása volt a kitűzött céljuk, az ott kidolgozott terror eszközeinek az átvételével, annak a felhasználásával.

Míndezeknek a megvalósulásában sokáig, sokan nem hittünk, de amikor már késlekedve megpróbáltam hozzájuk alkalmazkodni, csak a fellelhető protekciókkal lehetett közénk bekerülni. Rajtam segítettek a „közreműködőim”, hogy a mezőgazdaságban – szakmámban – elhelyezkedjek. Az egyetlen lehetőségem adódott – a szovjet szovhozok példájával – már az 1949-ben megalakult állami gazdaságok egyikében tudtam elhelyezkedni. A családom által felderített személyeknek a „segítségével”, a Szolnok megyében már megalakult – a gazdaságokat összefogó – „Tröszt” egyik főnöke intézkedésével – 1950. 07. 01-vel – a Jászberényben megalakult Felsőjászsági Állami Gazdaságban gyakornoki beosztásba-munkába állítottak, egészen az 1954. 12. 28-i eltávozásomig. (Közben katona is voltam. Az ott töltött idő történéseit külön regényben lehetne megörökíteni.)

---

⁵ Jaltai Egyezmény: A Churchill, Roosevelt és Sztálin részvételével 1945. február 2-12 között, a Krím félszigeten megtartott második nagy konferencián szóba kerültek a háború végső szakaszának kérdései, döntöttek Európa új politikai arculatának kialakításáról. A katonai szakértőkkel összehangolták a végső hadműveleteket Európában.

A gazdaság központja a város közepén volt, hatalmas államosított házban, alatta a pince alkalmas volt a 280 kh szőlő termés egy részének (a feldolgozott bortermésnek) a befogadására. A már meglévő gazdasági épületeket is célszerűen tudták használni. Az előzőleg betagosított kb. ezer kh szántó, legelő, halastó, meg az egyéb területek Jászberénytől egészen Pusztamonostorig helyezkedtek el, a Gyöngyösre tartó vasút, közút két oldalán, a város nagy határának a jobb minőségű részein. A számtalan nagyobb elkobzott „kulák-tanyában” voltak elhelyezve a „Brigádok”, azoknak a művelésekhez szükséges gépeik, eszközeik, főleg a kb. ötven pár ló, amelyek a különféle munkák nagy részét végezték. A gépesítést az akkor még korszerűnek tartott Hoffer⁶ G-35-ös traktorok (hat körmös, kettő gumikerekes), egy szovjet Nati-80-as (SZ-100-as elődje) láncfalas traktor szolgálta, azokhoz a szükséges munkagépek is megvoltak. A személyi állomány száz körül volt, abból kilencven lehetett a fizikai munkás. A gazdaság majdani korszerű majorjának az építését (a jóváhagyott építési tervekkel) már elkezdték, a várostól kb. öt km-re, a Pusztamonostorra vezető vasút közúttal való kereszteződésénél, ahol iparvágány is épülhet.

A gazdaság fő profilja a növénytermesztés, azon belül főleg a vetőmag előállítás volt. A városnak a másik, a homokos oldalán a tagosított szőlő ágazat volt. Az állattenyésztést a megépült 2x50 kocás sertéstelep, egy 3000-es baromfínevelő, a 3x250 db-os juhászat, meg a Zagyvánál 6 kh halastó ágazatok képviselték.

A beosztásom szerint a szőlő ágazathoz tartoztam, de a kb. negyven férfi és húsz női dolgozómmal együtt – a gabonák kézi aratására – a növénytermesztésbe voltunk beosztva. A szőlőt ebben az időben az ott maradt egy férfi és egy a női munkacsapat gondozta a továbbiakban. A metszés, a háti – kézi – permetezés, kapálások nehéz fizikai munkáját, a gabonáknak az aratása után végeztük el. A kézi munkákra a fő idényében (pl. szüretkor) a Szabolcs megyei társ állami gazdaságoktól kaptunk munkásokat segítségnek.

Az országnak a legfontosabb, egyben a legnehezebb – évszázados – munkája, a lakosság mindenkor nélkülözhetetlen kenyérének, a búza területeknek a kézi aratása volt. Követte a tarlón a keresztbe rakás (keresztelés), a

---

⁶ A magyar mezőgazdasági gépgyártás egyik megalapítója és világhírűvé fejlesztője Hofherr Mátyás. A jól működő cég neve Hofherr-Schrantz-Clayton-Shuttleworth Gépgyári Művek Rt., rövidítve HSCS-re változott. A két világháború között a cég bevezette az egyhengeres izzófejes nyersolajmotorral hajtott traktorok gyártását, mely újabb világsiker lett. A gyárat 1948-ban államosították, és nevét Vörös Csillag Traktorgyár-ra változtatták.

behordás, asztagrakás, majd végül a – kézi – fizikai munkával kiszolgált gépi cséplés.

A szőlős brigádom először kézzel aratott, majd később két cséplőgépet szolgáltunk ki, az akkor szokásos „szocialista verseny” buzdításával. A nagyüzemi kezdésemkor, a földjeiktől már megfosztott helyi parasztokból álló, a világon páratlanul legjobb fizikai munkaerővel dolgoztathattam. Elismerem, nem az én érdemem volt, de az embereimmel minden benevezett „munkaversenyt” megnyertünk. Az embereim ezzel jól kerestek, engem meg elismertek, azonban arra, mint „osztályidegen” felelős vezetőnek, nekem elengedhetetlenül szükségem is volt.

A későbbi időkből (katonaságtól leszerelve) az akkor országos tejjelátás érdekében elrendelt tehenészeti telep megszervezésére kaptam megbízást. Kezdetben két nagyobb tanyát (a Tukora-tanyákat) kellett átalakítanunk ideiglenesen, a hozzánk diszponált kb. négyszáz növendék üsző fogadására. Az állatok leromlott állapotban (beszolgáltatásból elkobzottak) voltak, a gyorsan kialakított „szerfás-nevelőkben” már etetéssel fogadtuk őket. Az állatokat szerető paraszt alkalmazottakból szervezett „állatgondozók”, a kiváló takarmányokkal rövid idő alatt kifogástalan kondícióra feljavították az állatokat. A küllemre válogatott jó egyedeket (mivel a származásuk ismeretlen volt), a „korosbításuk” után, tenyészbikákkal természetes módon megtermékenyítettük, majd gondosan tovább neveltük. A háromnegyed év elteltével megkezdődtek az ellések, a kisborjak szaporodtak, azzal a tehén létszámunk is növekedett. A teheneket célszerűen – tovább is ideiglenesen használatra átalakított – különböző rendeltetésű épületekben elhelyezhettük, ott a kézi fejésüket el lehetett végezni. A tejház kialakítása után annak a berendezéseit megkaptuk, mert a kisborjak mesterséges nevelésére csak a „soványtejet” használhattuk, a népelelmezéshez fontos „tejszín” további feldolgozásra, a tejsarnokba beszállítottuk.

A Szolnokon lévő Tröszt kijelölt ügyintézőjének naponta – telefonon – jelentettük, az állatoknak a létszámát, a változásokat, a borjak szaporulatát, a leadott és felhasznált tej mennyiségét.

A Trösztnek – emlékezetem szerint – a Szolnok megyei gazdaságokban 12 tehenészete volt, azoknak a napi adatait hetente összesítették, majd azt kiértékelve visszakaptuk. Abból a jókat megdicsérték, a gyengéket elmarasztalták. A kiértékelések listáján ajánlatos volt az első tizen belül maradni, a 4 – 8. helyeken ajánlatosabb lett az elhelyezkedés. Azzal a jobbak közé sorolták a gazdaságunkat, bizonyíthattuk a tehenészetünk eredményes megalkotását, annak a sikeres megszervezését, meg a folyamatos jó munkáját.

Személyileg engem nagyon rosszul érintett, amikor a munkaskáderből kiválasztott igazgatómat – a kitüntetések, meg a Kiváló Gazdaság cím el-

nyerése után – a Tröszt egy gyöngén dolgozó gazdaságnak a vezetésére áthelyezték. Az idősebb kollegáktól azt tanultam, hogy szakemberként bárhova helyeznek vezetőnek, az ottani beosztottakkal szükséges együtt dolgozni. Főnököt viszont lehetőleg magadnak ajánlott választanod, mert csak akkor lehet nyugodtan, eredményesen dolgozni. A választásaim szerencsések voltak, mert mindig igen jó, megértő, korrekt főnökeim voltak.

Molnár Ferenc – az első igazgatóm – nagy szerencsémre a legjobb volt, mert az „osztályidegen” származásomat jól ismerte, mégis lehetőséget, segítséget biztosított a szakmai munkáim elvégzésére. A felelős döntéseimet, a tevékenységemet többször is megvédte, mert mindenkor az elvégzett munkáim alapján értékelt.

A Tröszt magasabb beosztású főnökei közül, meg kell emlékezni, a munkáinkat figyelemmel kísérő, azokat a helyszínen folyamatosan ellenőrző Gyémánt Gyuláról és Nagy Emilről – a taggazdaságokban rettegett – osztályvezetőkről. Azok engem jó szándékkal, mindenkor kollegiálisan tanítottak, sőt a szakmai botlásaimat jóindulattal korrigálták. Országosan ismert szakmai tudásukat mindenki – a Párt vezetői is – elismerték. Nem befolyásolhatták az intézkedéseiket, az ellenőrzéseiket, mert azokat megfellebbezni senki nem merte. Számomra ők nagyon fontosak voltak, mert a legveszélyesebb diktatori korszakban is, a végzett munkám alapján értékelték – a magasabb beosztásukból adódóan – mindenkor megvédhettek.

Akinek a szakmai időm kezdetén – a meghatározó szakában – a szocialista mezőgazdasághoz való alkalmazkodásomat, majd az állami gazdasági elindításomat – a fokozatosan megszerezhető szakmai tudásomat, a fontos gyakorlati tapasztalataimat – köszönhetem, azt Ungár Gyulának hívták. Főagronómusként az Állami Gazdaság elismert, elsőszámú „nagyfőnökeként” segített, azért hálásan mindent neki köszönhetek, de sajnos neki nem közölhetem, már nem él. Utólag köszönhetem a segítségét, a nagyüzemi szakmai, gyakorlati tanításait, amelyekkel elindított a későbbi küzdelmes mezőgazdasági pályámon. „Mentoromként” Ő tanított, segített, mindig megvédett a politika miatt akkor még a számára is veszélyes diktatúra évei alatt.

Az elhagyott családi gazdaságunkat akkor, „kulák nagygazdaságnak” tartották (az már 25 kh földtől, vagy 250 Aranykoronától számított), besorolása a katasztrófáknál súlyosabb hátrányokkal járt. Nekem az otthon szerzett tapasztalataim alapján – az elhelyezkedésem után – már egy ezer holdas állami gazdaságban kellett, az egyik napról a másikra helytállnom. A munkám már a kezdetekben is sikeres lett, majd a későbbi munkahelyeimen is – a nagyobb gazdaságokban – megfeleltem a követelményeinek, ezt alapjaiban mind Ungár Gyulának köszönhetem.

Részemről sajnálatos következménnyel járt, hogy rövid együtt dolgozás után őt a Héki Állami Gazdaság igazgatójának nevezték ki. Molnár Ferenc igazgatóm előzőleg távozott, a gazdaságban nem maradt védelmezőm. A szakmai sikereim ellenére a gazdaságban tartósan már nem maradhattam. Az ellenfeleim a szakmai munkáim végzését sikeresen gátolták, majd figyelmi eljárásokkal fenyegettek, amelyet idegileg nehezen viseltem. Valameddig mindent eltűrtem, de sokáig már azt nem bírhattam. A súlyosabbnak ígért következményeket nem vártam meg, azokat időben megelőztem, mert az ellenfeleim meglepetésére a felmondásomat beadtam.

A vezetőséghez beadott felmondásomat – váratlanul – csak az év végére (1954. 12. 28.) fogadták el. A Tukora-tanyákon már működő üsző, majd ez elkezdett ideiglenes tehenészeti telepet előbb be kellett fejezmem. Azért ez elégtétel lett számomra, mert az elkezdett munkámat befejezhettem. A jól végzett munkám örömeivel búcsúzhattam el a munkatársaimtól. Az épülő nagy majorban, az 1000 férőhelyes nagyüzemi tehenészetnek az építése elkezdődött, a beüzemelésében (az ideiglenes telep áthelyezésében) sajnós már az eredeti elképzeléseim szerint nem vehettem részt, akkor azt nagyon sajnáltam. Nem gondolhattam, hogy 20 évvel később, majd egy hasonló tehenészet létrehozásával, azt módomban lesz pótolni. A távlatilag elképzelt nagyüzemi jövőmet akkor feladtam, az ott maradt munkatársaim szerint azonban, inkább megfutamodtam. A Jászberényi ÁG-i időszakomnak az már a végét jelentette, amikor a Tukora-tanyán maradottaktól véglegesen elköszöntem. A búcsúzásom három napig tartott (a havazás miatt), mert a motorkerékpárom nélkül elindulni nem akartam. A hó esése szilveszter előtt elállt, a téli motorozáshoz megfelelő öltözetem megvolt. A motoromat nem hagytam el (akkor még kevés embernek volt motorbiciklijé) a hideg tél ellenére azzal elindultam. Később a havazás újból elkezdődött, erősödött, de szerencsémre a közeli Tiszajenő vasútállomáson már a motoromat feladhattam, én is vonatra szállni kényszerültem. A hideg, havas időjárás miatt a szüleim nem vártak, de a lakásba bejutottam. A távollétük engem nem zavart, mert az egész napos éhezésemre sokféle ennyivalót találtam. Előtte még lemosakodtam, az étkezés után az utazás fáradságai miatt gyorsan lefeküdtem, az akkori szilvesztert átaludtam.

Második családi gazdálkodásom (1955.01.01-1957.03.10.)

A Szüleim a hazatérésemet nagyon várták, mert a Nagy Imre miniszterelnök intézkedéseinek köszönhetően, sok kedvező politikai változás történt. Az újabb rendeletekkel a parasztság reményei újra éledtek, szorgalmasan termeltek, anyagilag erősödtek.

A megenyhült politika hatására a szüleim élete, a gazdálkodásuk szabaddabb lett, az üldöztetésük megszűnt, a rettegésektől megszabadultak, az egészségi állapotuk is megjavult. Az ingyen, de kényszerűségből az államnak nagyobb részben „felajánlott”, meg a kisebb részben még a „földszere-tő” parasztnak eladott (zsebszerződésekkel) termőföldjeik lecsökkentek, azoknak csak az egytizede maradt, azt művelték.

A megmentett felszereléseikkel, az állatainknak a kisebb részével – fizikai munkájukkal – máris eredményesen gazdálkodtak. Az ország parasztsága kihasználhatta a csökkenő élelmiszereknek a keresettségét, azoknak a kedvezőbb árait, azokért érdemes volt dolgozni, újból meg lehetett belőlük élni. Szüleim a lehetőségek alapján, újra kedvezőnek látták a paraszti életüket, annak folytatására már várták a fiatal, fizikailag is megfelelő segítségemet, hogy együttesen eredményesek legyünk. A nyugodtabb, már nem bántalmazott életük láttán, én is könnyebb szível hagyhattam el az ÁG-i nagyüzemi „főnökségemet”.

Az összezsugorodott családi gazdálkodásunk – Apám konok kitarásával – a három falu határában megmentett 1-3 holdas szórvány szántóparcellákból, kettő kisebb szőlő területből, mindösszesen 12 kh területre csökkent. A művelésükhöz szükséges munkagépekből, eszközökből, a rekvirálás időszakában sokat sikerült megmenteni. Megmaradt a törzskönyvezett kettő – hasas – lova, egy kisborjas tehene, kiváló anyakocája, annak a szaporulata, meg a levágási tilalom miatt felszaporodott 16 birkának az állománya. Anyukámnak a jogilag ugyan államosított, de általuk mégis egyben használt hatalmas udvarukban, minden baromfi fajtából, sokféle állata szaporodott. A szép virágos kertje melletti zöldségkertjében, a szükséges veteményekből – eladásra is – bőven termesztett. Egy rendes fiatal fiú náluk lakott, az minden nehezebb munkát elvégzett, de a régebbi munkásaik is, a munkájukban szívesen részt vállaltak. Mindezt együttesen hittük, hogy a fizikai segítsémmel, a gazdálkodásunkat eredményesen végezhetjük, mindenben sikeresek lehetünk. A terményeiknek az értékesítését, jobban megszervezem, azzal biztonságos lesz az együttes jövőnk.

Az állásom elhagyásának először a kedvező, pihentető állapotát élveztem. Előzőleg az állami gazdaságban a mindennapi gondokat, a növekvő felelősséggel együtt járó idegi terheket, már nehezen viseltem, amelyek az állattenyésztésben éjjel-nappali folyamatos készenlétet jelentettek. Szarvason a tanintézeti tanáraink azt tanították, az adott munkákat könnyedén el lehet „végezni”, de ugyanazt „elvégeztetni” sokszor nagyon nehéz feladatot jelent. Az állami gazdaságban tapasztaltam, a rám osztott feladatokat – bár nem úgy tanultam – folyamatosan hozzájuk szoktam, a munkákat kitűnően elvégeztem. Mégis „kisfőnök” voltam, akinek törekednie kellett minden feladatát úgy „elvégeztetni”, hogy a „nagyfőnökök” meg legyenek velem elégedve, sőt magam előtt sem szerettem volna szégyenkezni. A feladataimhoz alkalmazkodtam, azokat szorgalmasan, fokozatosan megtanultam, azokkal sikeredtem az igazi nagyüzemi mezőgazdaságnak, minden követelményrendszerét elsajátítanom. A tanultakkal – előre nem ismerten – a későbbi nagy üzemekben, az általam elvállalt beosztásaimban sikeresen, eredményesen dolgoztam, mindenkor helytálltam.

Most a kicsiny gazdaságunkba nem irányítási feladatokat, hanem elsősorban a rám váró fizikai munkáimat kellett elvégezniem, amelyeket a koromnál fogva könnyedén elvállalhattam. Azután szabadabb voltam, mint egy madár, amelyet az előző munkahelyemen már régóta nélkülöztem. A szüleimnek kedvezőbbé, könnyebbé, felszabadultabbá változott az életük, amióta Nagy Imre kedvező rendeletei érvényesültek, meg a fiúk is haza jöttek. A régebbi rokoni, a baráti kapcsolataink újra élődtek, erősödtek, a szüleim már társadalmi életet is élhettek. A falu értelmiségi köre engem örömmel fogadott, a fiatalabbakkal kapcsolatot teremthettem, a fizikai munkám mellett szórakozási, kikapcsolódási lehetőségeim lettek.

A családi gazdálkodásunk – hála a kedvező politikai változásoknak, meg a szerencsés időjárásnak – már kezdettől eredményes lett, amelyre nem csak a falu lakossága, de a politikai vezetés is felfigyelt. A Járási Pártbizottság egy munkatársa felkeresett, hogy a gépállomásoknál már rendszeresített agronómusi beosztást részemre felajánlja. Előzőleg minden faluban létrehozott TSZCS⁷, a politikai akarattal szemben, egyre rosszabbul gazdálkodtak. Azért a szakmai irányításra, a megsegítésükre, nagyüzemi mezőgazdasági gyakorlattal rendelkező, a fejlesztésükre alkalmas munkatársakat kerestek.

Motorkerékpárjával bejártuk a járás több TSZCS gazdaságát, ahol a tapasztalt rendtelenséget, a tagoknak a józan paraszti gondolkodással ellenté-

---

⁷ A TSZCS-ben (termelőszövetkezeti csoportban) a tagok a legfontosabb talajelőkészítési munkákat együttesen, egyéni munkával, közös táblán, vetésforgóval végezték el.

tes magatartását, a verbuvált munkakerülőknek a viselkedését kellene kedvezőbbre változtatni. Ezeket a Pártbizottság munkatársai észlelték, azokat helytelenítették, de agitációval azokon segíteni nem tudtak. Az Állami Gazdaságban megszokott rendet, a fegyelmi állapotokat, ezekkel össze sem lehetett hasonlítani.

Az azonnali visszautasítás helyett, kitérően egyelőre gondolkodási időt kértem, nem akartam ilyen reménytelennek látszó feladatra vállalkozni. Szakmailag a Párt munkatársa ismerte a véleményemet, azért megértette a helyzetemet. A főnökei azonban a gondolkodási időkérelmémet, türelmetlenül már a végső döntésnek ítélték, azt előre nehezményezték. A későbbi időkből tapasztaltam, hogy a káderlapomra – szerintük jogosan – azt a terhemre rótták.

A kis gazdaságunkat a lehetőségeink szerint fejlesztettük, újabb – pénzesebb – növényeket termeltünk (pl. zöldborsó). Az anyakocánk jól hizlalható malacait nem adtuk el, előnyösebb lett a nevelésük, a felhizlalásuk, azért nagyobb összegű pénzt kaptunk. A hizlaltan levágott, piac-kész libákat, kacsákat, kappanokat közvetlenül egyes budapesti ipari üzemekben értékesítettük. Sok termékünket helyben keresték (autókkal útba ejtettek), azért minden megtermelt árunkat időben, jó áron tudtuk értékesíteni. Fejlesztésekbe is kezdhettünk, mert pl. otthon én gyümölcsös ládákat gyártottam. A bátyám segítségével egy „gumikerekes” lovas kocsit házilag összeszereltünk, azzal már minden szállítandó anyagot könnyebben mozgattunk. A még jól működő, használt motorkerékpáromat – kivételesen „protekción” megszerezhető, a Csepeli gyár raktárából – egy „export Danubius” motorkerékpárra kicseréltem, a környéken másnak olyan nem lehetett. Azzal nem csak a munkák helyszínére értem gyorsabban, mint a lassú lovas kocsival, de a nélkülözhetetlen társasági életemhez, a szórakozásaimhoz is szükséges volt.

A hazatérésem elhatározása – utólag értékelve – csak rövidtávra bizonyult helyesnek, mert a bekövetkező 1956-os történelmi események, azoknak következményei, a sorsunkat lényegesen módosították. A Budapesten elindult forradalmi eseményeket vidékeken – a falunkban – csak néhány nap elteltével követték a politikai átalakulások. Az addigra már elismert, példamutató, napi tevékenységeim, az eredményes gazdálkodásunk, meg a magatartásom alapján (az indokolás szövege szerint), a Forradalmi Bizottság titkárának (jegyzőnek) – a tiltakozásom ellenére – megválasztottak.

Közismert, hogy a szovjet tankok a forradalmi eseményeket, rövidesen, diktatórikusan eltiporták, részükről azt ellenforradalomnak minősítették, véglegesen megszüntették. A diktatúrájukat átadták, a rövidesen utánuk következőknek, a kíméletlen helyi, „pufajkás rendcsinálóknak” akik engem

elzavartak. A családomat, a szeretteimet, sőt a falumat sürgősen el kellett hagynom. Az üldöztetésemben csak annyi szerencsém volt, hogy az akkor Felsőgödön lakó bátyámékhoz elmenekülhettem. Ott nem kerestek, amíg a további sorsom az országéval együtt konszolidálódott, újra rendeződött.

Budán, a Ház Kezelő Igazgatóság kertészetében

(1957.03.11- 1958.01.10.)

Az akkori politikailag zavaros időkben az ideiglenes menedék a letartóztatástól megmentett, mégis ajánlatos volt mihamarabb megbízható munkahelyet találnom, a gyakori igazoltatások miatt. Közben elhelyezkedésemnek a lehetőségeit többen is segítették, keresték, végül Apukám egyik politikailag megbízható barátja szerezte meg részemre. Az biztonságos lett, mert az előkelő Budapest II. kerületében működő Ház Kezelő Igazgatóság (II. Nyúl utca 4 sz.) üzemelő kertészete egy biztos állásba felvett. A beosztásomból adódó feladatomból a megelőzően államosított villák hatalmas nagy kertjeiben lévő mindenféle növényzetnek a felügyelete, azok biológiailag szükséges karbantartásának, a gondozásának megszervezése, végrehajtása. Az „igényes lakókat” zavaró, megunt, vagy helytelenül árnyékoló fáknak, vagy a lombozatuk egy részének eltávolítása. A cserjéket, díszfákat, virágokat, pázsitot, azok gondozását, már a szakmunkások végezték. A helyem az Igazgatóság a kezelésébe adott, II. ker. Trombita utcai üzemelő üvegházás kertészeti telepen volt, amelynek helyén később az előkelő, sokemeletes Körszállót felépítették.

A bátyáméknál laktam, azért minden munkanapon – a Felsőgödön óránként áthaladó vonatjáratokkal – a Nyugati pályaudvarig utaztam. Azután villamossal először a Moszkva térig, onnan tovább a Fogaskerekű megállótól pár percre lévő telepüNKig utaztam. Esetenként a Hűvösvölgyi végállomásnál lévő Igazgatóság telepéig mentem, ott kaptam meg az elkövetkező munkák utalványait, meg a közlekedési járatokra szóló állandó bérletemet. Mivel munkám, meg a napi elfoglaltságom mindig sok utazgatással járt, akkor rengeteget olvastam utazva a vonaton, meg a villamoson. Akkor érttettem meg a Pesten utazóknak az állandó olvasási szokásait.

Az ottani elhelyezkedésemre csak átmenetileg volt szükség, azért az év végén beadtam a felmondási kérelmemet. A főnökeim azt nem várták, ezért meglepetéssel fogadták, mert a rövid eltöltött időm alatt velem, a munkámmal elégedettek voltak. A marasztalásuk jól esett, mert a kerületben addigra tájékozódtam. Felderítettem, hogy részemre számtalan egyéb munkalehetőség kínálkozott, amelyeket a felvételemnél tapasztalt szolidáris magatartásuk miatt, kihasználnom eddig nem lehetett. Az előadott indokaimat megér-

téssel elfogadták, de azt részemre nem tartották ésszerűnek, sőt veszélyesnek ítélték, azért marasztaltak. Mindenkor korrektek voltak, azt őszintén megköszöntem nekik, de a további sorsom már eldöntött volt, távoznom kellett, maradásra már rábeszélni nem tudtak, végezetül a felmondásomat elfogadták.

A Tiszasason régebben megismert tanítónővel, időközben egyre gyakoribbá, a kölcsönös bizalom alapján tartóssá vált a kapcsolatunk. Közös elhatározással – Sason tanított – mivel a veszélyeknek nem hittünk, az iskola második félévének a kezdetére, a hazamenetelünk mellett döntöttünk. Megelőzőleg már többen hívtak bennünket, hazamenetelünkkel az otthoni állandó lakásunkba költözhattünk. Előzőleg Felsőgödön összeházasodtunk, hogy a szándékunk szerint, az így összekötött életünket boldogságban együtt töltsük el. Reméltük, hogy a politikai helyzetünk rendeződött, arról biztatásokat kaptunk. A házasságunkkal is reméltük, hogy sok minden kedvezőbbre változott, ez is segítette a visszaköltözésünket. A feleségem pedagógusi állása, egyelőre biztonságos anyagi alapot adott. Az országos politika ekkor támogatta az élelmiszereket még biztosan előállító paraszti életformát, ami az előzőleg elhagyott családi gazdálkodásom további folytatását lehetővé tette, biztos keresethez juthattam.

A családi gazdálkodásom folytatása

(1958.01.11- 1959.08.30.)

A vidék politikai helyzetében a forradalom kedvező változásokat hozott. Azért újabb lendülettel folytathattuk a már elkezdett, a jól megalapozott családi gazdálkodásunkat. A forradalom hatására a kormányzat sok további kedvezményt biztosított a vidék mezőgazdaságának az életben tartására, a lakosságnak az élelmiszerekkel történő ellátása érdekében, egyben a népgazdaság fellendítésére. Akkor a testvéri magatartásuknak a kinyilvánításával, a szocialista országok megértéssel, önzetlenül segítették a leromlott népgazdaságunk helyzetének helyreállítását. Megelőzőleg még soha nem látott áruφέleségeket, élelmiszereket küldtek a lakosságnak, meg a lassan beinduló termelő üzemeknek.

A vidék támogatásának a kedvező körülményeit tapasztalva, mi is lehetőséget láttunk a gazdaságunk fejlesztésére, első sorban annak a gépesítésére. Először a Járási Tanács Mezőgazdasági Osztályának a vezetőjénél tájékoztam a mezőgazdasági gépeknek a megvételéről, azok támogatási lehetőségéről. Azután a gépeknek a forgalmazását végző AGROKER Vállalatnak, a Kecskeméten lévő (ismerős) telepvezetőjével tárgyaltam. Megérdeklődtem, majd azután megmutatta az általuk forgalmazott mezőgazdasági

gépeket, tájékoztató azok értékesítéséről, a gépeknek az áraitól, főleg azoknak az állami támogatásáról. Az ajánlata szerint, részünkre legalkalmasabbnak tartotta a világszínvonalon gyártott Zetor-K-25 típusú traktort, amelyhez minden szükséges munkagépet is ők forgalmaztak.

A traktor eladási ára – emlékezetem szerint – kb. 40 000 Ft volt, a hozzá kapcsolható eke, tárcsa, kultivátor együtt 20 000 Ft (1958-as árak), mindösszesen 60 000 Ft összeget kellett előteremtenünk. A hozzá alkalmas 3 tonnás, eredetileg már meglévő lovas gumikerekes kocsinknak csak a vonórészt – házilag – kellett átalakítanunk. (Összehasonlításként Mező Imre – hasonló korú – volt cséplőgépes, helyi barátom, akkor vásárolta meg a Filmgyártól a használt, amerikai gyártmányú Hudson személyautóját, mindössze 150 000 Ft-ért.)

Az érdeklődéseim alapján megtudott vételárat, meg az akkori lehetőségeinket egybe véve Apukám jellemző praktikus gondolkodásával rövidesen megtalálta a megoldást, az eddig bizonyos vésztartaléknak tartogatott pénzforrás igénybevételeivel.

A Kellemi-réten – az Alpári-gazdák által kiharcolt – részünkre is szerencsésen visszakapott szántóföldünkhöz tartozó, még általa a háború előtt telepített nemes Olasz-nyárfá ültetvény fái már vágásra érettek voltak. A falusiak szükségletét biztosító „teknővájó cigányok”, meg az akkor már dolgozó „gatteresek”⁸ (fűrészeselek), nagyon keresték a derék vastagságú, nemes, főleg egyenes nyárrönköket, amilyeneket a mi kb. nyolcvan darab, nagyra megnőtt nyárfáinkból több darabot, szabványméretre lehetett vágni. A fáknak akkor ott a helyükön, lábon állva 800 Ft-tól 1600 Ft/db eladási értékük lehetett, az már bizonyosan elegendő a tervezett vásárlásunk fedezésére.

Azonban a politika változásával, a mezőgazdaság rövidesen bekövetkező átszervezésével, a vidéknek szocialista nagyüzemi átalakításával a mi családi gépesítési elképzelésünk 1958-ban megbukott. A mezőgazdaságban már akkor is gyorsan változó támogatási rendeletek, az általam hivatalosan, a megfelelő összeköttetésekkel már leadminisztrált, elrendezett gépvásárlási terveinket meghiúsították.

Az állatállomány szakmai fejlesztése, az abban felhasznált saját terméneink értéke, a fokozódó, folyamatos igényekhez alakított házi eladásaink következtében, a bevételek megnöttek. A déligyümölcsök országos hiánya, az itthoni gyümölcsök keresetét megnövelte, annak következtében mindenféle gyümölcsöt jó áron, minden mennyiségben, értékesíteni lehetett. Apukám a jó bor készítésének és kezelésének elismert szakembere volt, így ő a

---

⁸ gatter: keretes fűrész, kerétfűrész (német)

megtermelt szőlőből többféle, kiváló bort tudott készíteni. Azokra minden évben már előre megvoltak a jó vevők, akik folyamatosan jöttek. A mi borainkat a környék árai felett is megvették.

A házasságunknak a családi jó életünkön kívül kedvező hatása lett a gazdálkodásunkra is, mert a korábbi, régebbi jövéseim-menéseim megszűntek. Minden energiámat az állandó, folyamatos munkákra fordíthattam, mert a biztonságos, jól megszervezett, nyugodt családi életem azt most már megalapozta. A Tiszásra elképzelt távoli jövőnkhez a saját családi ház építése egyre fontosabb lett. Az építéséhez szükséges, biztonságos anyagi háttérünk megvolt, a családjaink összefogásával minden ahhoz szükséges szakmai alapot biztosítani tudtunk, ezért elkezdődhetett a házunk építésének a megszervezése.

Az öröklött, minden gazdálkodási igényt kielégítő régi házunkat – az udvarunk két szélén megépült két különálló épülettel együtt – három egységre bontva államosították. A hivatalos szerveknek az adminisztrációs felületességéből, az utcai részen még 1863-ban épített öreg házunk (külön helyrajzi számon volt) szerencsésen abból kimaradt, azt a szülőktől bontásra (ajándékba) megkaptuk. A feleségem pedagógusként (a faluban történő megtelepedésért), az akkoriba bevezetett „pedagógusok házépítési hitelét” megpályázhatta, azt a szükséges „családi” összefogással megkaptuk. Az öreg házat 1958 tavaszán lebontottuk, közben a házunk építéséhez szükséges tervezéssel (a feleségem elképzelése szerint) egy mérnököt bízunk meg. Azután a családjaink legszélesebb összefogásával és a szakember-rokonok segítségével, a tényleges házépítést már megkezdtük. Azt a nyáron felépítettük, az ősz elején már a Rákóczi út 7. szám alatti, saját házunkba beköltözhattünk. A megkapott pedagógus hitelt, a saját gazdálkodásunk eredményéből szükség szerint kiegészíthettük.

A megfelelő eredményességgel működő, a jól megszervezett családi gazdálkodásunkat – amelyre már a biztonságos jövőnk, a gyerekekkel szaporodó családunkat, a jövőnk életünket alapoztuk – a megváltoztatott politika iránya sajnos rövid időn belül újra megszüntette. A családi életünkbe váratlanul – a jövőnkbe többszörösen – a történelmünk közbe avatkozott. A politika hazai irányát az egyre erősödő szovjethatalmi befolyás irányításával, felgyorsuló ütemben átszervezték. Az előzőleg több száz éves egyéni, családi gazdálkodással jellemezhető mezőgazdaságunkat – a megváltozott, erős politika akaratával – tavasszal országosan nagyüzemi, szocialista típusú mezőgazdasággá alakították át.

Az MSzMP⁹ Központi Bizottsága 1959 tavaszán határozatot hozott, hogy a szovjet kolhozok mintájára – még az év vége előtt – a vidéknek a paraszti gazdaságait szocialista jellegű, már nagyüzemi „Mezőgazdasági Szövetkezetekre” kell átszervezni. A paraszti családok helyzete, a tavasszal elkezdődött „agitációkkal” – egy hónap alatt – gyökeresen megváltozott. A tavasszal „önkéntesen” aláírt „Belépési nyilatkozattal” már az ősszel közelebb kötelező lett elkezdni a talajmunkákat és az őszi gabonavetéseket. A termelőségkövetkeztetési közös életemet – a tavasszal megtörtént szervezőkor általam is „önként” aláírt vállalással – a „módosabb” Béke Szövetkezet főagronómusaként kezdtem el Tizsasason.

A Béke Mezőgazdasági Termelő Szövetkezet (1959. 09. 01 – 1960. 10. 31.)

A Munkás-Paraszt Kormányzat¹⁰ elhatározásából, a szovjet szovhozok és kolhozok mintájára 1959 tavaszán az ipari, közszolgálati dolgozók bevonásával, a megerősödött hatalmi szervezetek irányításával, hetek alatt az ország mezőgazdaságát átszervezték. A falukban az „agitátorok” közismert módszereikkel, a paraszttal aláírták az „Önkéntes Belépési nyilatkozataikat”, mondván, az majd – soká – ősszel lesz érvényes, majd csak akkor kezdődik el a „Szövetkezeti élet”.

Az „agitátorok” falunkban a szervezést – központi utasításra – sietve végezték, nehogy nagyon elmaradjanak a többi faluban már sikeresen végrehajtott átszervezésektől. Néhány nap alatt, az előre kijelölt gazdálkodókkal kezdtek a beszervezést, ami velem együtt rövidesen meg is történt. Én lettem a kinevezett főagronómus, a nehezen beszervezhető „módosabb” gazdálkodókból megalakított Béke Termelőszövetkezetnek. A felgyorsított beléptetésekkel a falu nagyobb szövetkezete tehát megalakult.

A tavaszi „agitációs” szervezőkor, még messzinek tűnt az őszi tényleges munka felvétele. Sokan még reménykedtek a helyzetük megmaradásában, de elkövetkezett az aláírt 1959. 09. 01-i dátum, amikor is az őszi mezőgazdasági munkákat, a vetéseket – ellenőrzötten – kötelezően el kellett kezdeni.

---

⁹ A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) egy kommunista politikai párt volt Magyarországon, amely szovjet támogatással és felügyelettel kizárólagosan gyakorolta a hatalmat (állampárt) 1956 novembere és 1989 októbere között.

¹⁰ A Magyar Népköztársaság kormányának hivatalos elnevezése egészen az 1970-es évek közepéig „Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány”.

A Béke Szövetkezet régebben gazdasági eszközökkel jól felszerelt gazdasági, a híres lóállományukkal, meg a központilag biztosított Gépállomás gépeivel, a paraszti életükhöz híven, a minőségre vigyázva, gyorsan elvégezték az őszi gabonák vetését, utána az őszi mélyszántásokat.

Sokat vitatkoztunk a földeknek a tagosítás utáni szétosztásáról, mert a tagságunknak sokkal több földje volt, mint a másik szegényebbeket befogadó Rákóczi TSZ-nek. A napi elvégzendő munkák náluk bizonytalanok lettek, mert a gyenge vezetés nem tudta irányítani, csak a napot „eltölteni szándékozók” felszaporodott létszámát, mert a ténylegesen munkákat végzők száma naponta csökkent. Közben a falu kettős tagsága, a naponta felkeresett nyilvános-, meg a közkedvelt helyeken (Tanácsház, Orvosi rendelő, Posta, 5 vegyes bolt, 3 kocsmá, 1 Cukrászda, stb.), a gyarlóságuk miatt vitatkozni, esetenként veszekedni kezdett. Emberi természetből származó irigység, dicsekvés, megszólások, pletykák stb. által, de az egyszerű beszélgetéseknek a végén is két részre osztódott a falu lakossága. Sajnálatosan az elkezdett beszélgetések végén, hangoskodás, erőszakos veszekedések kezdődhettek.

Minden este a Párt termében kötelezően összejöttek a falu politikai vezetői, hogy értékeljék az napi eseményeket. A megyei vezetés által kiadott napi feladataik között, kezdetben még könnyedén kezelték a fenti jelenségeket, de ott is megoszlottak a két szövetkezetből származó érdekek, egyre nagyobb lett a közöttük is kialakult feszültség.

Ez nem volt helyi, egyedi jelenség, mert ahol egy faluban több szövetkezet alakult, mindenhol hasonlóan megosztódott a hangulat. Így hát csaknem egy időben, szinte minden faluban megkezdődött a vidék évszázadokon keresztül kialakult szerkezetének a felbomlása. A Párt irányította kormányzatnak sürgősen intézkednie kellett, azért a „legjobb kádereit” vidékre irányította a nagyobb bajok kialakulásának megelőzése céljából.

A falunkba is megérkezett Gyólai János, akinek a Párt mindenki felett hatalmat biztosított. Családjával a háború után áttelepült a Vajdaságból, ahol szervezett munkásból, baloldali ellenálló lett. Magasabb rangú rendőrként a Rajk-perben érintett volt, azután elítéltként raboskodott, de rehabilitálták. A Párttól irányították át a Szolnok megyei apparátusba, a szocialista mezőgazdaság átszervezésének az erősítésére. A falunak, később nekem is nagy szerencsénkre, mert akkor elvöröséges, nála humánusabb, jobb szándékú vezető embert az egész megyében bizonyosan nem találtunk volna.

Csupán már jöttének hírével, a megjelenésével lecsillapította a felbolydult falut. Nem „főnökül” kezdett. Néhány napig tájékozódott, akivel találkozott azokkal türelmesen beszélgetett, a véleményüket kikérte, barátságos

volt. Esténként – rendőr szokásából – felkereste a szórakozó helyeket, utána italt rendelt, csak hallgatnia kellett az elindult szóözönt.

Az első találkozásunk alkalmával hosszasan beszélgettünk. Éreztem a káderezési szándékát, azért próbáltam azt kivédeni, de nevetve mondta, mindent tud rólam, tárgyaljunk őszintén. Szerintem őszintén, kölcsönös szimpátiával beszélgettünk, kérdései főleg a falu helyzetének a kialakítható megoldására vonatkoztak. Egyetlen megoldásként – határozottan mondtam – a falu kettéosztottságának a megszüntetését javasoltam. A két TSZ vezetőivel előzőleg beszélgetett, mindegyik a saját elsőbbségét tartotta elfogadhatónak. Az egyesítést akarva a maguk „igazságát” szerették volna érvényesíteni, az ő segítségét megnyerve, akár a másik kárára.

A két TSZ különbsége abból is adódott, hogy a Béke Tsz-beli gazdák-nak a tulajdonukban meglévő lovaikat, meg a gazdasági felszereléseiket kényszerrel nem szedették össze. A vezetőségünk szerint a tagoknál jobb helyen egyelőre nem lehetnének, mert azokat a jogos tulajdonuknak tartva megőrizték. Ezzel szemben a Rákóczi TSZ –be belépetteknek alig voltak eszközeik, lovaik, ami volt, az is gyenge minőségű. Ezeket örömmel beadták annak idején a közösbe, mert azonnal fizettek értük.

A legjobb gazdákból megválasztott tíztagú vezetőségünknek a felkérésére, előzőleg tájékoztam a meglehetősen káoszosan elindított szövetkezeti szervezések módjairól. Az általam jól ismert Bács megyében a gyengébb, homokos talajadottságú szövetkezetekben, előrelátóan a III. típusú¹¹ szövetkezeteket szervezték. Azoknál a lazább összefogás később is jól bevált, mert évek múlva ezek a gyenge, homokos területek parasztjai lettek az ország leggazdagabb (Kecel, Kiskőrös, Soltvadkert, stb.) települései. Ezt az irányt a vezetőségünk is jónak tartotta, de a végső szervezést azért itt is halogattuk, és addig a lovakat, a felszereléseket egyelőre a gazdák maguknál tarthatták.

A Béke Tsz központi támogatással – a Sziki-legelőnek az ártézi kútjánál – a nyáron majort épített, amit az őszi megalakulásunkkor készen átadták. A Rákóczi TSZ-ben a jó minőségű Nyájas-legelőn már több épületből álló major működött – állatokkal betelepítetten. A Béke Tsz 2 db 50 férőhelyes szarvasmarha istállóját már nekünk kellett átvenni, azoknak a tényleges üzemeltetését elkezdeni. Javaslatomra a vezetőség azokba növendék üszöket (állami gazdasági tapasztalat) telepített, majd megtermékenyítve azokból lehetett teheneiket kiválogatni, ez a praktikus, olcsóbb megoldás. Több

---

¹¹ A harmadik típus a tulajdonképpeni termelőszövetkezet, olyan szocialista szövetkezeti forma, amelyben a beadott javaktól függetlenül, a közösen végzett munka arányában részesültek jövedelemben a tagok.

állatfaj beszerzését (gondolva az egyesülésre) nem javasoltam. Előzőleg felsőbb utasításra az ÁFÉSZ¹²-től a Gúnaras-legelőn alig üzemeltetett 100 férőhelyes sertés hizlaldájukat már átvettük, azt üzemeltettük.

Tavasszal a betagosított szőlőben, a két nagy kapásházban „fekvő kémenyes” csibenevelőt alakítottunk ki, abba egyenként 5000 napos csibét fogadtunk. A majornál, a volt gulyásházat, baromfi törzstelepnek alakítottuk át, azt vásárolt tojójércékkel telepítettünk be. Ezekkel közel azonos nagyságú lett a két szövetkezetnek az állattartó telepe, a számosállat létszáma, melyekről a tagok versengve vitatkoztak, melyik a nagyobb, a jobb, kinek mennyi, milyen állatai vannak.

A jó minőségű munkákkal elvetett őszi gabonavetéseink, meg a tavaszi kapás növényeink, az akkor bőven jutott műtrágyákkal, meg a szakszerű növényvédelemmel, rekordtermést produkáltak. A Növényvédelmi Állomások megelőzően szerveződtek, azok a rendelkezésükre bocsátották a szükséges gépeket, a zárolt vegyszereket. Térségünk a Kenderesi Kirendeltséghez tartozott, a felügyelő szakemberünk Ubrizsy Gábor volt.

Az apja – dr. Ubrizsy Gábor (1919-1973) – még engem Szarvason tanított, majd Gödöllőn professzor lett, később az Országos Növényvédelmi Intézet megalapítója, első igazgatója.

A váratlan találkozásunknak – mivel emlékezett rám – mindketten megörültünk, mert a közös ismerősökre, meg az emlékekre a későbbi kapcsolatunk alatt is mindig örömmel gondoltunk. A fontos szakmai kapcsolatunk alatt nélkülözhetetlen tanácsokkal látott el bennünket. A vegyszerek, a gépek biztosítása kivételes helyzetet teremtett számunkra, az egyre sikerebben működő szövetkezetünknek.

Hasonlóan szerencsésen találkoztam Alpáron (egy értekezleten) Bencsik Elekkel (Lexinek hívtuk), akivel osztálytársak voltunk, kezdettől főagronómusa lett a Kiskunfélegyházi Gépállomásnak, annak illetékes irányítója egészen a Tiszáig. A szövetkezetünknek az Alpár alatti Keleni-réten kb. 1000 hektár területe volt, amelyet a Tiszán át közlekedő komppal tudtunk megközelíteni. A váratlan baráti találkozásunkat mind a ketten megünnepeltük, de az mind a kettőnknek a későbbi közös munkáknál igen hasznosnak bizonyult. Nálunk a Kunszentmártoni Gépállomásnak a Tiszaugon levő egység gépei dolgoztak, de a több szövetkezeteknek a megnövekedett gépigényét azok nem tudták kiszolgálni, mert kevés volt a gépparkjuk. Bács

---

¹² Az ÁFÉSZ a rendszerváltozás (1989) előtti Magyarországon, elsősorban a vidéki boltokat üzemeltető szövetkezetek egységes neve, jelentése: Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet, regionálisan és helyi szinten is több ÁFÉSZ működött, de például szövetkezetekbe tömörültek a fodrászok, cukrászok, cipészek stb. is.

megye gépekkel jobban ellátott volt, azokból Bencsik Lexiéknek több volt, mint amit a munkaterületeik igényeltek, így ők szerződhető területeket kerestek. Ezzel már időben megoldottam a szükséges gépeknek a hiányát, amíg a szomszédok géphiánnyal küzdöttek, addig mi a félegyházi gépekkel a talajmunkákat időben, jó minőségben elvégezhattük. Mindezt megbízhatóan bizonyították a jó, esetenként pedig a már kiváló terméseredményeink.

Az állattenyésztésünk a gondos, állatokat szerető tagjainknak köszönhetően, példásan rendbetartott, és már eredményes volt. A tojóházban dolgozókat a Fialalok Országos Szakmai Versenyébe beneveztük, amit az ő kiváló eredményükkel megnyertek. A megyei mezőgazdasági szövetkezeteknek az éves értékelése nagy meglepetést okozott, mert hatodik helyezésként a tagságunk megelégedett lett. A faluban kialakult közhangulatot viszont ezen eredményeinkkel tovább rontottuk.

A Rákóczi TSZ megerősítésére – év vége előtt – elnöknek Gyólai Jánost választották a megyei vezetők. Ezzel rendkívüli nehéz feladatot bíztak rá, mivel az 1949-ben megalakult szövetkezetben eddig áldatlan állapotok uralkodtak, ami a tavaszi felfejlesztéssel tovább növekedett. A faluban előzőleg csak a „szegények kolhozának” titulálták, mert a tagjaihoz hasonlóan, nagyon gyengén gazdálkodtak, így a földjeik, a majorjuk elhanyagolódtak, szegényes volt. A faluban – közismerten – kényszerrel megalakított Béke TSZ, a belépett tagjainak vagyona alapján, a gazdag, „burzsuj” nevet kapta, amelyet az eredményei csak növeltek. Azzal azonban az irigykedés, a kiéleződő ellentétek, csak tovább fokozódtak.

A napi munkáink közben adódó ügyeknek az elrendezésére, azok megoldására, meg a hivatalos helyeken a megbeszélések végett egyre többször kellett találkozunk Gyólai János elnökkel. Egyre közvetlenebb kapcsolatot alakítottunk ki, ezért az „elvtársozás” helyett, a János bácsi megszólítást ajánlotta fel, mert kb. Apukám korú lehetett. A tárgyalásainkkal tudatosan készültünk a két ellentétes szövetkezetnek az egyesítésére, amelyhez politikailag neki már megfelelő kapcsolatai, tapasztalatai voltak.

A falu közhangulata nem javult, néha napokig alig tudtuk megnyugtatni a tagságunkat, elrendezni a torzsalkodásokat. Azért elhatároztuk, hogy a vezetőségeinknek javasoljuk szövetkezeteink egyesítését a lehető legközelebbi időpontban. Neki teljes körű felhatalmazása volt, a mi vezetőségünket viszont a falu legelismertebb, a tekintélyesebb középparasztokból választották a tagok, akiket meggyőzni, az eddig elért eredményeikkel megerősödvé, azokkal a „kódisokkal” újból „házasságra lépni” már nem akartak. A jogos érveléseimet, annak a falura nézve kedvező hatásait elismerték, de a szerintük hátrányos együttlétet mégsem akarták.

János bácsi akkora kivívott tekintélye, a politikai hatalma szükséges lett az összevontan megtartott Vezetőségi ülés levezetéséhez, amit a rettegett pártszervezetnek a nagytermében (a nyomasztó múltja miatt) tartottunk meg. A közel félnapig elhúzódó, főleg egyoldalúan megtartott, a régebről megismert „agitációs” célzatú ülésünk lezárult, több fenyegetés, mint ígéretés hangzott el.

Az én egyetlen feltételemet is teljesítették, hogy Apukám a neki megfelelő beosztást kapjon. Először a munkabér elszámolásnál volt, azután a boros pincéket vette át, a korai halálos betegségéig Ő lett a szövetkezet pincemestere.

A végezetül még a bográcsokból felszálló jó illatok közt megrendezett közös közgyűlésen, a nagyobb létszámú „Rákócziak” szavazatával, a fehér abroszos asztalokra felrakott saját kitűnő boros üvegeknek a látványa mellett, a két tagság csekély többséggel ugyan, de megszavazta a két szövetkezet egyesülését.

A Rákóczi Mezőgazdasági Szövetkezet

(1960. 11. 01 – 1964. 11. 22.)

A megye sok falujában, a hozzánk hasonlóan megalakított több szövetkezetnek az ellentétekből adódó viszálykodásai sokáig megmaradtak, de nálunk sikerült az egyesítés, azért még jutalmul a rádiótól megkaptuk az „Egy falu – egy nóta” műsor elismerését is. A tagság egységesen engem választott meg főagronómusnak, a másik szakember főkertészként a Kertészeti Egyetemről átirányított volt tanársegéd lett. A brigádvezetőket csak a mi fiatalabb vezetőségi tagjainkból válogattuk, azokat középfokú technikumba beiskoláztattuk, akikből már megfelelő végzettségű, megbízható szakembereink lettek a szőlészeti, növénytermesztési, gépesítési és állattenyésztési ágazatokban.

A munkaképes férfitagjainkból – önkéntes választásukkal – 14 munkacsapat (12-16 taggal) alakult, melléjük a női tagokból (12-14 taggal) csapatokat osztottunk be. A szőlők területét a munkacsapatokhoz igazodva 14 részre bontottuk, a kiosztását sorshúzással oldottuk meg. A szántó területek „dülőköl” alakultak ki, amelyet most nagyüzemi táblásítással (a dülőköl megszüntetésével) átalakítottunk, azok sorszámot kaptak, de a dülőkölnek a nevét megtartottuk. A kézi művelést igénylő növényeket (pl. cukorrépa, zöldség) a munkacsapatok a létszáma alapján mérettük szét. Később a nagyüzemileg egységesen művelt táblákon a növények a kikelése után, a sorok száma szerint, azok könnyen – akár egyénekre – oszthatók lettek.

A két majort a meglévő épületek tovább fejlesztési lehetőségeinek figyelembevételével, már egységesen meghatározott állatfajokra osztottuk. Annak alapján átcsoportosítottuk az azonos meglévő állatokat, majd az elképzelt távlati fejlesztési terveket azokhoz igazítottuk. Az állatok gondozására sok jelentkező volt, mert a tagok többségének mindenféle állataik voltak, azokat szerették, meg az osztott munkaidőt – az otthoni munkák végzése miatt is – jobban kedvelték.

A lovak tartása az egyéni gazdálkodást is folytató faluban szükséges volt, azonkívül a lovak tartása „rangot” is biztosított a gazdának. A ló fajtája, ápoltsága, a szerszámozottsága adta meg a gazdájuk tekintélyét. A falunk legényeinek az eleje – a katonasági besorozásnál – „huszár” lett, más alakulat nem is számított. Később a szabadságra hazaengedett „huszármunkák” legény megjelenése esemény lett a faluban, amikor végig „parádézott” a főutcán, meg válogathatott a férjhez menésre váró leányok közül, a vagyoni rangján felül választhatott feleséget.

A falunak a kb. 300 db nóniusz és arabs lóállománya híres volt, ezekből a háború alatt a német hadsereg jó áron vásárolt. A mezőgazdaság szocialista nagyüzemi átszervezésével a „sasi lovak arisztokrata” kiváltsága megszűnt, csak „virslinek” valóvá degradálódott. A lovak – némi viták után – még télre a „csodára” váró gazdáknál maradhattak (talán megbukik a kolhozosítás), nem is tudunk a részükre helyet biztosítani, mert az országosan kb. 800 ezer db hirtelen kialakult ló felesleggel senki nem tudott mit kezdeni. A rendeletnek az egyre szigorodó végrehajtási utasítása értelmében ezután az igavonó állatokat, meg minden gazdasági felszerelést kötelezően begyűjtöttük, nehogy valaki egyénileg még gazdálkodni akarjon. Ez a „begyűjtés” tavasszal az egész falumat mély gyászba döntötte (tanfolyamon voltam ekkor), mert akkor már mindenki tudhatta, a sorsa végleges lett.

A parasztembereket előzőleg már több tragédia (háború, beszolgáltatás, agitátorok) sújtotta, nekik csak a sors megfordíthatatlansága, az öröklötten szorgalmas embereknek a munkájukba fojtott nagy bánata maradt. A begyűjtött gazdasági felszereléseket a szigorú utasítás értelmében – ellenőrzések mellett – ki kellett selejtezni. A munkákhoz felesleges lovakat pedig – 40 pár fogat kivételével – tavasszal a legelőre, ménésbe hajtották.

A szövetkezetünkben kialakított sikeres munkaszervezést a környékünkön több szövetkezet is átvette, azért tapasztalatcserére gyakran jöttek hozzánk. A szervezésünk azért lett szerencsés, mert a kifogástalanul jól dolgozó tagok voltak többségben, a többinek azokhoz kellett alkalmazkodni. Nem a rossz a jót, hanem a jók a rosszakat tudták magukhoz idomítani. A szövetkezetek egyesülése után már az első évben a megye elismert gazdasága lettünk, majd egyre jobb helyezéseket értünk el.

A központunk az egyik államosított házban volt, a portán gazdasági melléképületek és istállók is voltak. Azokban alakítottuk ki a bognár-, kádár-, kovács-, gépüzemelési- és javítóműhelyeket, mert a jó iparosokat is beszervezték a szövetkezetünkbe. Minden tagunk az országosan érvényes, helyileg már módosított „Normakönyv” tételei alapján dolgozott, amelyeket a brigádvezetők ellenőriztek, a munkákat igazolták.

A ház alatt 500 hektoliteres pince volt, amelyhez még kettő 400 hl-es nagyságút használtba vettünk, mert a pincemester (Apukám) irányításával saját, kiváló minőségű borokat készítettünk, azokat Budapesten kettő, Békéscsabán egy borkimérő forgalmazta. A kb. 300 ha szőlőtermés javát a burkolattal ellátott udvar elején megépített fedett szín alatt létesített szőlőfeldolgozóban dolgoztuk fel (kisebb, nagyobb szőlőzúzó, bogyzó, hidraulikus prések stb.). Azután a mustot borszivattyúval, a többit átszállítva betároltuk a pincékbe. A szőlőtermés nagyobb részét a Borforgalmi Vállalatnak a Tiszakürtön üzemelő feldolgozójába szállítottuk át eladásra.

A szőlőtermelő gazdáknak régen a rémálma volt a falu meg a szőlőhegy közötti – nagyobb részben a szikes legelőn átvezető – földút, amely a csapadékosabb szüreti időkben még kétlovas kocsival is sokszor járhatatlanná vált. A félúton lévő majorunkig az állam üzemi szilárd burkolatú, aszfalt utat épített, amit saját erőből a szőlőkig meghosszabbítottunk. A szőlőkben lakóknak a majorból a villanyáramot is kivezettettük.

A sikeres éveinket méltóan megünnepeltük a vacsorákkal összekötött zárszámadási közgyűléseken. Azokba bevontuk a szövetkezetben már dolgozni nem tudó, a földjüket, a felszerelésüket behozó idős tagjainkat is. A bográcsokban főzött pörköltből nekik is jutott. Többoldalúan segítettük őket: a kukoricaföldet megmunkáltuk, a terményt a fejadag búzájukkal együtt házukhoz szállítottuk, a földjáradékot kifizettük stb.

A vacsorához két hízóvikát vágtunk le (1 kg/fő), azt 20 nagy bográcsban megfőztük a közös munkákban résztvevők, meg azok családtagjai részére, amit a kultúrházban, egy zenés bankett keretében fogyasztottak el jó hangulatban. A nyugdíjas családok közel annyian voltak, azok részére szintén 20 nagy bográcsban főzték a finom vacsorájukat. A bográcsos főzést a falunkban megbecsült, híres húsfőző férfiak – versengve – vállalták.

Együttes erővel, a falu közös összefogásával történt minden télen a három közösségi jégverem feltöltése. A ma minden háznál működő hűtőgépeknek még akkoriban hírük sem volt, a faluknak saját maguknak kellett azt is megoldani. A férfiak télen – amikor a Holt-Tisza jege 20-30 cm vastagra meghízott – egy napos lelkes összefogással, a kitermelt jéggel feltöltötték a község három jégvermét. Azt a munkanapot vacsorával, utána pedig reggelig tartó mulatsággal ünnepelték meg. Szövetkezetünk felvállalta ennek a

szokásnak a folytatását, meg az azzal járó a költségeket, mert nyáron a falunak továbbra is szüksége volt a jégre.

Szövetkezetünk sikeres éveinek részletezhető eredményeire, mivel azokról írásos feljegyzéseim nem maradtak, már a sok év elteltével nem emlékezhetem. Az elismerésekből csak a negyedik évben kapott, az Földművelésügyi Minisztérium küldöttje által személyesen átadott „Kiváló Szövetkezeti Oklevélre” emlékszem, mert végezetül az lett az ott töltött utolsó évem.

Amikor összeházasodtunk elhatároztuk, hogy – az elődeinkhez hasonlóan – egész életünkre Tiszasason telepedünk le, így hát lelkesen költöztünk be a faluban akkor újonnan épített, legszebb házunkba. Házunkat kívülről, belülről szépítettük, a kertünket gondoztuk, házi állatokat (sertés, baromfi) is tartottunk.

A Magyar-Szovjet Barátság Mezőgazdasági Szövetkezet (1964. 11. 23. – 1989. 12. 30.)

A Tiszasason eltöltött életünknek a legnagyobb sikere, hogy a családnak két gyermekkel gyarapodott. A mezőgazdasági termelés megszilárdulása ellenére a szövetkezeti gyarlóságoknak, anomáliáknak kialakulása miatt az életünk máshol folytatására, a jelenlegi állásom és a falum elhagyására kényszerültünk. Elengedni nem akartak, de döntésem végleges lett.

Most határoznom kellett afelől, hogy a környékünkön milyen felelős, mégis megfelelő állást fogadjak el, mivel több helyre is hívtak. Először azt terveztük, hogy a megszokott szép házunkat, a jó helyet az egész család nem hagyja el, csak én járok el a kiválasztott, közelben lévő új munkahelyemre. A fontos döntésünket végül elősegítette Kósa Antal, Kecskemét város egyik eredményes szövetkezetének az elnöke, aki már többször meglátogatott bennünket, a helyzetünket pontosan ismerte. A feleségemtől rávászul megkérdezette, hogyan lesz a gyermekeink iskoláztatásának a jövője? Végezetül azért jött, hogy a reá váró, részére már feladatként meghatározott további munkák viteléhez felelős segítséget, szakembert találjon, és mert engem erre a feladatra alkalmasnak tartott. A tárgyalásaink következményeként, a házunktól eljárásom helyett a végleges elköltözést javasolta. Ezzel megváltozatta az elképzeléseinket, mert a családommal véglegesen Kecskemétre költöztünk, főleg a gyermekeink iskoláztatása érdekében.

A városhoz mi is sok szállal kötődünk, mert a középiskoláinkat ott folytattuk, a feleségem a tanítói oklevelét itt kapta meg, akkor ő a közeli rokonságánál lakott. Én Kecskeméten hat évig diákoskodtam, de a történelmi határáról először (1940-től) csak annyit tudtam, hogy hatalmas, mert

a Dunától (Solt) a Tiszáig (Lakitelek), a megye északi határától (Nagykö-rös) le délig (Pusztaszer) terjed. A városnak több tízezer katasztrális hold saját szőlője, gyümölcsöse, meg legelője (Bugac puszta) volt, ezektől a háború utáni kormányzat megfosztotta. Azokból önálló közigazgatási települések szerveződtek, a földjeit az országos földosztással kifarcellázták.

Az 1959. évi országos mezőgazdasági átszervezéssel, zömében a gyenge minőségű szőlő-gyümölcsös területeken főleg III. típusú szövetkezetek alakultak (Kecskeméten öt). A szántó területeken már előzőleg több, kisebb területű I. és II. típusú szövetkezet¹³ gazdálkodott (26). A nagygazdáktól és a polgároktól elkobzott területeken három állami gazdaságot alakítottak, és területekkel bővítették a Szőlészeti-, a Borászati-, a Zöldség Kutató Intézeteket, meg a szakoktatás két tangazdaságát.

Az 1964 évi állásajánlatom megítélése érdekében fontosnak tartottam az előzetes helyszíni tájékozódást. Kósa Antallal együtt, az ő motorkerékpárján bejártuk a területeket. Ekkor ő már harmadik éve volt az Aranykalász Szövetkezet elnöke (az ÁG -tól helyezték át). A szövetkezet területe a várostól délre, a Szegedre vezető 5. sz. főút baloldalán a csongrádi útig, a város határáig terjedt, kb. 500 hektár területen.

Az 5-ös főút jobb oldalán a bajai útig, a városhatárig csatlakozóan, kb. 950 ha-területen, a Magyar-Szovjet Barátság Szövetkezet (MSZB) szántó és gyümölcsös területei voltak. A területeiken elszórtan, kb. 200 kisebb-nagyobb – a tulajdonos által, vagy pedig tanyás által – lakott tanya volt. A területeken délre tartóan két, korábban nagy forgalmú földút volt (a mindszenti, és a monostori), minden tanyához pedig keskeny, szabálytalanul kanyargó dűlőút vezetett. A szegedi, a fülöpszállási vasút, a bugaci keskeny vasút, a városba bevezető négy nagyfeszültségű villanyvezeték szabdalta a területet. A lapos részeken a Ballószög-V, meg a Pícsó főcsatornák vezették tovább a vízválasztó Homokhátság területeinek, főleg Kecskemét városnak a belvizeit. Minden tanya mellett a laposabb részen kisebb legelő volt, a mélyebb részein szikes-, mélyítetten vizes foltokkal, ahonnan a tanya falának építéséhez a földanyagot kitermelték. Ez a tanyavilág mindenkor hozzájárult a város lakosságának mindenféle mezőgazdaságból származó szükségleteinek kielégítéséhez, a gondos tanyasi földművelőknek pedig a biztonságos megélhetést garantálta.

A Kecskemét löszös-, vályog típusú laposabb részeit nevezték régen a jól termő, „fekete” szántóföldeknek. Az északi, keleti magasabb homokos

---

¹³ II. típusú mezőgazdasági termelőszövetkezet: A második fejlettebb, de a legkevésbé népszerű típusú termelőszövetkezetben az egyéni munkával, de közösségben, táblásan megművelt föld terményeit átlag szerint osztották el maguk között.

részeken voltak a vegyes szőlő- gyümölcsös területek, ezeket itt „hegyeknek” neveztek (pl.: Mária hegy, Kőrösi hegy, Szolnoki hegy, Vacsai hegy stb.). Az Aranykalász Szövetkezetnek csak szántó területei, a MSZB Szövetkezetnek a szántó területein kívül, a déli részein homokos területei is voltak (kisüzemi szőlők, gyümölcsösök).

Az Aranykalász központja egy régebben kb. száz holdas városi polgárnak, a híres Szarvas-tanyájának (a főépület tetején szarvas szoborral) az épületeiből állt. Később két 50-es istállót, meg egy gépszínt is építettek melléje. A külső majorban 100-as tehenészet volt a növendék istállókkal, a lóistálló, továbbá két hodályban a juhászat, külön baromfikellető és nevelő épületekkel, távolabb meg a törzsbaromfi telep helyezkedett el. A Kósa által három éve vezetett szövetkezet a város legjobb szövetkezete lett, közben a MSZB Szövetkezet leromlott, legyengült, utolsó lett. A város vezetősége ezért akarta őket egyesíteni.

Kósa szövetkezetének – nyereséggel – az árbevétele 3400 EFt (1963) volt. A MSZB szövetkezetnek – a dupla területén – az árbevétele nem érte el az 5000 EFt-ot, és ezt súlyosbította a közel 3000 EFt-os vesztesége. A kétszer nagyobb szövetkezetnek a nagy adóssága miatt, Kósa az egyesítést „NEM” vállalta, a társelnökséget is három évre csak azzal a feltétellel „vállalta” el, ha megbízhatónak tartott helyettesnek (főagronómusnak) személyesen választhat szakembert, annak nevezett meg engem.

A MSZB Szövetkezet környezeti adottságai jók voltak, beruházásokkal jól ellátták, mert a központját a város szélén, a korábban működött téglagyár épületeiben helyezték el (irodát lakásból, a gépműhelyt, gépszíneket, raktárakat, szociális létesítményeket). Azt bővítették a későbbiekben a 100-as tehenészetrel, a növendék- és hízó-marha istállókkal, a juhászattal, a többi-től elkülönítve egy szakosított 54 anyakocás komplett sertésteleppel.

A kb. 20 ha telep közepén vizenyős (volt agyagbányák), belvizes területen több kis tó is volt. Az elhanyagolt területek szélein elkezdtek a városban összegyűjtött szemetet elhelyezni, azzal feltölteni. A szövetkezet lovait és a fogatoláshoz szükséges felszereléseket (60 fogat), a területen régebben épült két nagy tanyán, azok épületeiben, a tagosításkor átvett (államosított) ingatlanokon helyezték el.

Három helyen jól működő kertészeti telep üzemelt a régi épületekkel, az üvegfelületekkel, meg a régi tulajdonosaik által kiásott „kertész-kutak” vizével. A szőlő-gyümölcsös részen lévő Gerő-majorba is hasonló, három méter átmérőjű, öntözésre mélyített „zöldséges-kút” biztosította a mindenkori vízellátást (a vizet lóval működtetett járgányos serlegek merítették). Most a vízkivételt a kútra szerelt motoros szivattyúval végzik, a víz tárolása nagy befogású beton tartályokban történik. A tagosítások előtt a kisparcellás

telepítéseket, a zöldséges kerteket teljesen mértékben lovas-, meg kézimunkával lehetett megművelni. A tagosítás után is a hagyományos művelési módokat folytatták. A kézi munka költségek volumene a lazuló munkafegyelem miatt, a későbbi mérleghiányoknak egyik okozója lett.

A mezőgazdaság szocialista átszervezéssel „beléptetett” tagok száma négyszáznál is több volt (a Kósa szövetkezetben ennek egynegyede), amihez még csatlakoztak – a művelési időkben – a hasonló létszámot kitevő, városban lakó részes művelők is. Az eredeti tagság (1959 évi) létszáma évente csökkent a városban beindult ipari üzemek fejlesztése miatt. A hagyományos kézi művelésű növények termesztése nagy létszámú munkaerőt kívánt, a szakmailag gyenge vezetést ez próbára tette. A szervezés és irányítás nem volt megfelelő, a mérleghiány növekedett. Az ellenőrzés gyengülése a napi eltulajdonításoknak kedvezett, azok folyamatosan szaporodtak, az egyébként is növekvő bajok egyre tovább fokozódtak.

A területek bejárása, megismerlése után az irodában leültünk egyeztetésre, megtárgyalni az eddig hallottakat, látottakat és tapasztaltakat. Meg kellett beszélni a szükséges változtatásokat, a mérleghiány sürgős megszüntetésének lehetőségeit. Továbbá meg kellett beszélni az alkalmazásom feltételeit, a követelményeket, és végül az állásba kerülésem részleteit.

Ezután felkerestük a Városi Pártbizottság ránk váró a titkárát, tájékoztattuk őt a tapasztalatainkról, felvázoltuk a lehetséges elképzeléseinket, a felvállalható, végrehajtható változtatásokat a három év alatt részükről kötelezően elvárt javulás érdekében, amelyeket már nagyon megkönnyebbülten hallgatott. Majd telefonon értesítette a Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályának vezetőjét, aki már intézkedett is a felvételemről.

A továbbiakról már személyesen az osztályvezetővel beszélünk. Tisztáztuk a részleteket, az adminisztrációs feltételeket. Ezeket a szocialista mezőgazdasági üzemek megsegítésére, a szakmai vezetés megerősítésére hozott rendeleti lehetőségek biztosították. Többek között ennek alapján az előző állásom havi átlag fizetését három évig az állami keretből kaptam, azt folyamatosan átutalták. Az átirányításhoz a Szolnok megyei illetékes vezetőknél már csak tudomásul kellett venniük, annak a mielőbbi időpontjával együtt. Az november végéig ténylegesen meg is történt. A családom részére azután a szolgálati lakást, a feleségemnek pedagógusi állást, a gyerekeinknek iskolai, meg óvodai helyet biztosítottak, amikor azok (az iskolai év befejezésével) Kecskemétre átköltöztek.

A hivatalos intézkedések után, a Szövetkezet összehívott vezetőségi ülésén bemutattak, miután már a feltételek teljesültek, a kettős elnökséget elvállaló Kósa Antallal együtt. Kósa előterjesztette az akkora közösen összeállított hároméves fejlesztési „programunkat”, amelynek elfogadását,

annak a mielőbbi elkezdését, a közgyűlés – a felügyeleti szerveknek a jelenlétében – jóváhagyta.

A határozatoknak az okmányokban rögzített feltételeit, azoknak a meghatározott időbeli sorrendjében kötelezően kellett végrehajtatnom. A végrehajtás szigorú következetessége és a sorrendiség miatt a tagság – még az előző lanya vezetéshez szokottan – kezdetben sok nehézséget támasztott, ellenállást tanúsított. A fegyelem helyreállítása, annak a megszilárdítása, az eltulajdonítások megszüntetése érdekében többször erélyesebb intézkedéseket kellett hozni, amelyek személyi büntetésekkel jártak, sőt két eset bírósági ítélettel (börtön) végződött. A nehezebben alkalmazkodó tagoknak egy része az iparba távozott, de azokkal csak számszerűen lettünk kevesebben, végezetül mégis eredményesebb munkát tudtunk elvégezni.

A szövetkezet egyik gépészenek személyi kapcsolatai voltak a pesti Hoffer-traktor gyárral, ott a protekciósan megszerezhető, az elfekvő alkatrészeket forgalmazó raktár részlegének a vezetőjével. Ma már elképzelhetetlenül csekély áron kaptuk az elfekvő alkatrészeket, azok fődarabjaiból tudták a műhelyben a körmös, meg a gumikerekes traktorokat összeszerelni. Az előzőleg csak lovakat hajtó, de ügyes, alkalmazkodó tagjaink szívesen ültek az egyszerű kezelésű, akkor még korszerűnek tartott Hoffer traktorok rázós ülésébe. Azoknak a kezelését, a működését, a műhelyben szerelés alatt lévő gépeken, a helyben tartott oktatásokkal gyorsan elsajátították, majd a házilag szervezett, hivatalos tanfolyamokon levizsgáztak. A város szélén, a szövetkezetünk szomszédságában felépített Megyei Központi Gépállomásnak a telepén – a kialakult személyes, baráti kapcsolatnak köszönhetően – mindegyik gépész tagunkat szívesen segítették, a mondásaik szerint oda „hazajártak”. A környező szövetkezetek jogosan irigykedtek ránk, mert nekünk sem erőgépekben, sem munkagépekben soha semmilyen hiányunk nem volt, a javításainkat segítették, azért minden munkánkat időben, jó minőségben tudtuk elvégezni.

A tagjaink munkáját az országosan érvényben lévő „Munkaegység könyv”-nek a helyi revízióval már általunk átjavított, a vezetőség által jóváhagyott tételei alapján számfejtettük, azokra havi előleget fizettünk. Az év végi záráskor több hetes „kézi” adminisztrációs munkával lehetett (számológép nem volt) az egy munkaegységre kiszámolt átlag alapján a teljes munkabért kifizetni. Azt előbb a felügyeleti hatóságokkal jóvá kellett hagyni, és csak azután lehetett a tagokkal közölni. A 15 Ft/munkaegység feletti összeg már elfogadott volt, a 20 Ft felettit pedig jónak tartották, a 25 Ft/munkaegység feletti csak keveseknek adatott meg, az már kiválónak számított.

A szövetkezetünkben feszesebben jóváhagyott normák alapján, a szigorított igazolásokkal, már az első évben 25 Ft/munkaegység felett voltunk, mindenkinek (főleg a felügyeleti szerveknek) a megelégedtségére. Később a munkaegységgel ügyeskedők sokféle módon „variáltak”, ezért az ország különböző részein már nehezen lehetett összehasonlítani a munkaegységeket. Ennek következtében az alapok fellazultak, azoknak a jelentősége devalválódott, összehasonlítani nem lehetett őket, végezetül rövidesen megszüntették.

A jóváhagyott, a szakmailag átgondolt, majd a megalapozottan kidolgozott több éves programunkat következetesen hajtottuk végre. Így az elvárt éves javulások fokozatosan bekövetkeztek. A szövetkezetnek a három évre előre tervezett helyreállításából az első évre tervezett programját sikerült megvalósítanunk. Az előző felhalmozódott mérleghiánynak a nagyobb részét sikeresen kigazdálkodtuk. A továbbiakban a két szövetkezet éves terveinek összehangolása, majd megvalósítása jelentett kihívást. Törekedtünk az egymást kiegészítő cselekvésekre az elvégzendő napi munkák során. A távlati – összehangolt – fejlesztéseket kidolgoztuk, az egyesítés érdekében azokat már összehangoltuk. A három évre ütemezett helyreállítási program következetes teljesítésével az előzőleg felgyülemlett mérleghiányoknak a megszüntetését teljesítettük, következhetett az „egyesülés”.

A két szövetkezet tagságának, majd a vezetőségeknek az előzetes jóváhagyásával összehívott közös közgyűlés az egyesítési előterjesztést elfogadta. Az egyesült szövetkezetnek nevet választottunk – a nagyon is fontos politikai okokból, meg a jövőnk érdekében is – megtartottuk a Magyar-Szovjet Barátság Mezőgazdasági Termelőszövetkezet nevet. Így a Kecskeméten működő tíz szövetkezet között a legnagyobb területű és tagságú lett az üzemünk, amely meghatározta a későbbi fejlesztéseinket.

Az országosan már szocialista típusú mezőgazdasági szövetkezetek kezdeti fejlesztésében a korszerűnek tartott szovjet kolhozok példáját, azok mintáját kellett követni. A következő évek változó politikai eseményei tették lehetővé a módosult fejlődéseket, a sajátágosan a hazánkban kialakult, sokoldalú, iparosodott mezőgazdasági nagyüzemeket. A szövetkezetünk kilenc egyesülés után Kecskemét leggyorsabban, legjobban fejlődő nagyüzeme lett. A Soltra vezető 54-es főúttól, a Nagykőrösi 441 útig, a város háromnegyedét körbe zárta, annak a külső határáig terjedt. Azután a két évtizedig tartó folyamatos fejlődésünket, a sok ágazatot létrehozó szervezésekkel, azoknak kialakult feladataikkal, a megszervezett munkáikkal, már országos elismertséget szereztünk.

Az 1967-ben megtörtént első egyesülésünket azután egy-két évente követték a szomszédokkal történő egyesülések, a politikailag változó időkben,

a saját problémáikat megoldani nem tudó, ezért csődbe jutó szövetkezetek kényszerű csatlakozása. A növekvő fejlesztési elképzeléseinket akadályozta a kézimunkások hiánya, azok szükségletét pótolták a csatlakozó szövetkezetek tagjai.

A csatlakozó szövetkezeteknek az előzőleg felduzzasztott, szakmailag gyenge vezető „kádereinek” az átvételét, majd azok elfogadható beosztásban történő alkalmazását nehezen lehetett teljesíteni. A személyileg fontos beosztási problémáknál nagyobb gondokkal járt a csatlakozott területeken üzemelő, hasonló hasznosítású kisebb telepeknek a további sorsa, az addig ott dolgozó tagoknak a munkába állítása. Mindezeknek a távlati jövőjük miatt szükséges volt a felügyeleti szervek vezetőivel, főleg a pártbizottság vezetőivel egyeztetni a várható beruházásaink helyéről, méretéről, a várható időpontról, a szakmai irányokról. Ezeknek az egyeztetéseknek az alapján történhettek a későbbi egyesülések: a meglévő beruházások szakosítása, az eredeti funkciók megváltoztatása, átalakítása, a tagok munkába állítása stb.

A központi székhelyünk helye és a telepek

A város déli oldalán, a személtlerakónak kijelölt kb. százhektáros, művelésből kivont (téglagyári anyagbányák), de a feltöltésük után fejlesztésre alkalmas területen – a város szélén – jelöltük ki a központunk létrehozását. Az eredeti épületekből kialakították a szükséges szociális-irodai helyet, a gépesítés műhelyeit, a raktárakat. Itt került kijelölésre a géppark, az épülő szakosított 600 férőhelyes tehenészeti telep és a segédüzemág is itt kapott helyet.

A városból kivezető Monostori földútnak a másik oldalára – a szükséges tereprendezéssel – 1000 db közművesített családi háztelkeknek alkalmas hely lett kijelölve, ahová a tanyákról később beköltöző tagok családi házaik épülnek, azzal a Kósa-falunak elnevezett városrész kialakulhatott. A tehenészeti erdőszáv másik oldalán bővíthetett a virágnevelő telep, az épületeivel, üveg és fóliás házaival, a palántanevelőnek a szilárd ágyásaival.

A „Szövetkezeti bekötőút programban” megépült szilárd burkolatú utat kiveztettük a Szőke-tanyai brigád központig, a megépülő Városi Szennyvíz Elhelyező- Hasznosító Telepig. Azzal lehetőséget teremtettünk a városi autóbuszjárat beindítására, a lakótelepi tagjaink, meg a központi dolgozók utazásához.

A már meglévő, vagy a később kialakított, átalakított telepekről egyenként emlékezem meg, röviden.

A Szarvas-tanyai telepen (TSZ központ) lévő épületeket a termények tárolására, feldolgozására alkalmasnak alakítottuk ki, azok bővítésével épült a

gabonamalom, a sütőüzem, a takarmányok feldolgozására alkalmas keverő, és a tárolásokhoz szükséges gabonasilók, magtárak. A működő fa feldolgozó-fűrészelő üzemet korszerűsítettük, faáruk gyártására alkalmasra bővítettük.

A Városföldi telepen üzemelő tehenészetet megszüntettük, azután minden épületet átalakítottunk és alkalmassá tettük a baromfi (liba) törzsszállomány tartására és a növendék libák nevelésére. A kisüzemi keltetőt modern, nagyüzemi gépek beszerzésével korszerűsítettük.

A Gyümölcsös (Gerő) telep mintegy 1000 hektáros, főleg csonthéjas gyümölcsös telepítésére minden téren alkalmas kiszolgáló létesítménnyé fejlődött, a gyümölcsválogató, az osztályozó, a tároló-hűtő, egyéb más épületek átalakításával, illetve megépítésével. A nyári gyümölcsök a kézi szedéséhez 500 fős diáktábort építettünk, az ahhoz szükséges szociális épületekkel együtt. Az iparnak szánt gyümölcsök a betakarítására két db modern (USA import) önjáró „rázógépet” vettünk.

A Kisfői telep (TSZ központ) átalakult a gyümölcsök szeszipari feldolgozására, betárolására, a kifőzésére, a palackozására alkalmas objektumnak, itt történt a gyümölcsök előkezelése (fogadógarat, mosó, magozó, válogató, daráló). A 10 ezer hl kapacitású földalatti erjesztő tartályokban történt az előtárolás. Az előkészítő-kezelő gépekkel végezték az átfajtást, a szeszfőzés és feldolgozás hagyományos kisüsti technológiával történt. A gyümölcsökből kifőzött pálinkát, a laboratóriumi vizsgálatok alapján a szeszraktárban kezelték, érlelték, majd a 100 ezer db/nap kapacitású palackozó üzemben történt a kiszerezésük és raktározásuk. A gépműhely, a raktárak, a karbantartásokat és javításokat szolgálták ki. Az eredetileg terménytárolókból, kiségek előállítására alkalmas segédüzemági részlegek alakultak. A dolgozók egészségügyi ellátására, a II sz. orvosi rendelőt, kezelőt-várót alakítottunk ki.

A Törökfői telep (TSZ központ) átalakult a liba ágazat integrációs szervezésre. Az épületek annak a kiszolgálására, a forgalmazására alkalmas formában lettek kialakítva (500 ezer db nevelésére, tolltépésre és begyűjtésre, továbbá 150 ezer db liba tömetése).

A Borbási telepen az állattenyésztést (tehenészet) megszüntettük. Az összes épület átalakításra került a szolgáltató főágazat üzemágainak a további fejlesztése és bővítése érdekében. Ezzel az ottani tagok foglalkoztatása megoldódott, a szövetkezet eredményessége pedig növekedett.

Borbási gyümölcsös telepen a 200 ha almás, szilvás, őszibarackos, továbbá a 200 ha szőlő ültetvények telepítését bővítettük. A központjában lévő hűtőházat, a válogató-osztályozó épületeket, gépekkel, berendezésekkel, a dolgozók részére szociális épülettel korszerűsítettük.

Borbási központ (TSZ központ) az ottani nagy létszámú tagság ellátása érdekében maradt az adminisztráció és az ügyintézés szolgáltató helye. Itt kapott helyet az üzemegység vezető, a III sz. orvosi rendelő-váró, a kulturális szolgáltatás, az üzemi étkeztetés. Mellettük az üzemi, vállalkozói sokszorosító nyomda működik, amely külső munkákat is vállal.

A Borbási II sz. állattartó telep a 44-es főút mellett helyezkedik el. Előnyös a fekvése és a 80 ha legelő miatt itt lótenyésztésre rendezkedtünk be. Ennek érdekében megépítettük, a később országosan híres (sőt EU hírű) lovas versenypályát. A Lovas Szövetséggel évente május végén rendeztük az országos válogató **Borbás-napok** lovasversenyeit.

Kurucz-téri telepen (TSZ központ) a háztáji integrációs részlegnek a szervezői, ügyintézői kaptak elhelyezést. Itt történt a szükséges anyagok tárolása, kiadása, a mérlegelés, az élőállat átvétele és kiadása (a forgalmazott napos, növendék, hizlalt baromfinak, sertéseknek az átvétele), továbbá a kb. 1000 háztáji és egyéb kistermelőkkel kialakított kapcsolatot szervező részleg.

A Budapest Fő utcai telepen az országosan forgalmazott kereskedelmi termékek (az elektromos berendezési cikkeknek, azok alkatrészeinek, meg a valutás áruknak), az akkori hiánycikkek beszerzését, tárolását, azoknak az országos terítését, értékesítését végezték.

A Gépesítési ágazat (Búzakalász úti központja) már a szövetkezet összes alaptevékenységéhez szükséges minden nagyüzemi gép, eszköz, berendezés állandó telephelye volt. A különféle egyéb ágazatoknak szükséges, az igényesebbnek számító különféle felszereléseknek a beszerzését, az esetenkénti igényeiknek a kiszolgálását, a felszerelt központi műhelyekben, a telepükön tudták elvégezni. A felépült gépjavító csarnok két oldalán, a hozzáépített szakműhelyekkel, a mellettük lévő alkatrészraktárakkal, a külső mosó-karbantartó részlegekkel, az üzemanyagok tárolójával, a kiszolgáló kútjával minden igényt kielégített. A partos részekben a külön bekerített gépudvarnak a bejáratánál, megépültek a gépesek szociális-, adminisztrációs-, irányítási épületei, meg a napi karbantartásokhoz szükséges műhelyek.

A városi szennyvíz hasznosító-, elhelyező telep önálló egységként üzemelt. A vízműnek a város szélén folyamatosan üzemelő mechanikai tisztítóüzemből érkező 10 000-20 000 m³/nap kommunális jelegű szennyvíz fogadására, tárolására, annak a hasznosító-, és/vagy elhelyező területekre történő továbbítására lett megépítve. Egységei összesen 805 ha területet foglalnak el a következő részlegekben:

nyomásközpont, I. és II. sz. tározótavak, kísérleti telep, műhely, raktárak, szakosított géppark, fekete-fehér szociális épület (az egész egységet kiszolgálja), irodák, külső hasznosító szántó (590 ha), elhelyezést biztosító erdő

(69 ha), szűrőmező (7 ha), védőerdősáv (23 ha), egyéb kiszolgáló területek (23 ha).

Az országos kutatási programnak fontos helye a szennyvíz és a szennyvíziszap elhelyezését vizsgáló 5 ha-os kísérlet telep, ahol a különböző növényeken gazdaságosan elhelyezhető szennyvíz adagok kutatását, értékelését végezték. A talaj felszíne alá beépítésre került 12 db hengeres műanyag liziméter tartály (ebből 6 db 1,0 m, 6 db pedig 2,0 m mélységben), a földalatti kiszolgáló és értékelő építménnyel együtt. Ebben a rendszerben vizsgálható a talaj biológiai tisztításának hatása a különböző dózisok alkalmazása esetén.

A két szövetkezet egyesülése (1967) után, a további egyesülésekkel folyamatos növekedett az üzem, a fejlődése erősödött. Az egy-két évente bekövetkező, további nyolc városi kisebb szövetkezettel történő egyesülések végén – a város határánál – negyvenhárom kilométer hosszúságban körbevettük Kecskemét várost, a határának kétharmadát műveltük. A sugárasan Kecskemétre érkező fő és egyéb utak, a négy vasútvonal, a villany-, a gáz-, a telefonvonalak, mind a területeinken haladtak át.

A város nyugati oldalánál két szovjet katonai laktanya volt a helikopteres repülő bázisokkal, a keleti oldalon a magyar katonai repülőtér helyezkedett el. A kijelölt részekben az egyre növekedő ipari területen épülő üzemekkel lettünk szomszédosak. Mindezek – egyenként is – a területeink megközelítését, a gazdaságos megművelését nehezítették, és az erő-, az önjáró munkagépeknek a közlekedését, az átjárásokat akadályozták. A legjobban a légi növényvédelmet befolyásolták, mert repülőgéppel, sőt még helikopterrel sem végezhattünk növényvédelmi munkákat.

A területünk növekedésével (7600 ha terület) szorosban együtt járt, a műszaki, és minden egyéb fejlesztéseknek, a beruházásoknak egyensúlyban tartása, amelyek végső fokon megalapozták, az országos átlagon felüli fejlődésünket. Minden korszakunkban az országunk legnagyobb megyéjének, egyben a legnagyobb mezőgazdasági egységének a legjobbjai között szerepeltünk. Országosan az ezernél több mezőgazdasági szövetkezet évenkénti értékeléseiknél, mindig az élmezőnyben végeztünk. Bizonyítja ezt a nyolc „Kiváló Mezőgazdasági Szövetkezet”, a két „Országos Első Szövetkezet”, és az elnyert „Vörös Zászló Rend” állami kitüntetéseinknek évente megkapott sorozata.

A megtörtént egyesülések megkövetelték a telepeinknek átgondolt, jól tervezett, a szakszerű kialakítását, a gépesítésünknek a párhuzamos, egyidejű fejlesztését. A sokrétű feladataink között, sajnálatosan megérkezett az első „Energia válság”, az olajválság, amelyet sokan el sem hittek, mert az ország a Szovjetuniótól korlátlanul kapta a különböző energiát.

Mi ezt időben észleltük, a „Gázépítő ágazatunk” megvolt, annak már egyre több munkája lett. Az országos „Városföldi Gázelosztó Központot” a szomszédságban építették, fejlesztették, a fővezetékeknek a találkozási pontjánál. A megépülő országos teleppel, az adottságunk miatt kivételesen jó kapcsolatunk lett, a segítségükkel megkezdhettük a saját gáz programunkat.

Mindezek lehetővé tették, hogy évente egy-egy telepünket beköthettük az országos gázhálózatba, ezzel az energia költségeink már nem növekedtek. Mire az energiaválság csúcspontja elérte országunkat, akkora minden telepünket (lakótelepünk is) gázenergiára állítottuk át. Az energia költségeink nem nőttek, hanem a kezdethez viszonyítva némileg még csökkentek is.

Az „újmechanizmus” (1976) országosan átalakító rendelkezései részünkre kedvező változásokat, megújuló szervezéseket hoztak. A kivételesen jó „személyi” kapcsolatainknak köszönhetően, abban elsőként részt vehettünk. Az egyik „jóváhagyott”, a gyakorlati feladatokat is megoldó gazdaság lettünk. Több megújító elképzelést nálunk bevezettünk, azok megvalósultak, megmaradtak, fejlődtek, az üzemi szervezésünket azokhoz átalakítottuk.

Szolgáltató főágazatunk az ipari jellegű ágazatait már sorozatban megalkototta, növelte, azokat fejlesztette. Az átirányított tagjainkból megfelelő szakmunkásokat képeztek. Azután „alkalmazotti” státusszal, a városban lévő ipari üzemekből jelentkezőket vettünk fel, egy részük előzőleg még tőlünk – szakma nélkül – ment régebben hozzájuk. Az „alkalmazottak” létszáma (a kereskedelemmel) már megközelítette a tagjaink számát. A tagoknál korlátozottabb lehetőségeik voltak, azért később egy részüket a kérelmük alapján tagoknak vettük fel.

A Kereskedelmi főágazatot fokozatosan bővítettük, mivel a szövetkezetünkben előállított termékeink bővültek, mennyiségileg is növekedtek. A város ellátására, és a lakosság követelésére, a különböző profilú üzleteinket először a piacon, aztán az ellátatlan városrészekben szükséglet szerint nyitottuk meg. A bővítésekkel a városban, és a hozzá tartozó környező településeken 8 virágüzletet, 14 élelmiszer boltot (ABC), 6 üzemi büfét, 26 takarmányboltot, 2 alkatrész üzletet, 1 cukrászdát nyitottunk meg. Végezetül még az M-5 főútnál – pályázattal – felépítettük és üzemeltettük a Szélmalom Csárdát.

Az állattenyésztési telepeinket korszerűnek, főleg törzsállattartó-, tenyészállat nevelő ágazatokká fejlesztettük, amit az országos kutató intézeteknél, és az egyetemek tanszékein dolgozó, kutató neves szakemberek felkérésével, és segítségével valósítottunk meg. A városnak növekedő tejszükségletére, a tehenészet hármas hasznosítású magyar-tarka állományát, a

tejtermelő holstein-fríz tejtermelő állományra átkereszteltük, azt minőségileg tovább fejlesztettük.

A baromfi telep csak korszerű libatenyésztést folytatott, mert a libamáj európai export növelése ezt kikényszerítette. A törzsállomány felét a májtermelő szürke Landesi (Francia) fajtájúra lecseréltük, bár az akkor még keresett libatoll – a színe miatt – értéktelenebb volt. A tömésel meghízalt libáknak a mája viszont lényegesen (kétszeresen) nagyobb lett, meg átsorolták az értékeesebb kategóriába.

A lótenyésztést eredetileg a mezőgazdasági munkák elvégzésére tartott ígás – vegyes fajtájú – állomány jelentette, amelyeknek az erőgépek növekedésével már évente csökkent a jelentősége. A városnak idegenforgalma növekedett, ez egybe esett a távlati fejlesztéseinkkel. A lótenyésztésünket a világviszonylatban híres Szilvásvárad Lipicai Ménesből beszerzett törzsállományra lecseréltük, a tenyésztőjüket, Abonyi Imrét hozzánk letelepítettük, ezzel az ország legjobb négyesfogát versenyzőjét leszerződttettük. Az állomány fedezetését az Ügető Versenypályán díjakat nyert Orlov (Orosz) törzsménekekkel végeztettük, azzal világversenyeket megnyerő kettes és négyes fogathajtásra alkalmas, kiváló lovakat tenyésztettünk. Az első sikerünk a Kecskeméten megrendezett Négyes Fogathajtó Világbajnokság megnyerése lett, azt követően az európai versenyeknek az egyik legjobb, eredményes versenyzői lettünk. Az országos híró Borbás-puszta, a minden év tavaszán megrendezett első forduló, minősítő versenyek megrendezésének, és a három nap alatt folyó programok, bemutatók helyszíne lett. Rendezvényeink minden május végén, a szakma híres szakemberein kívül 20-30 ezer lószerező nézőt, családot vonzottak, akiknek a kiszolgálását a Szélmalom Csárda személyzete biztosította. A tenyésztésünk eredményes, híres lovait – export áron – az Európai versenyzők – rekord áron – megvették, elvitték, a későbbi versenyeken azok lettek a félelmetes riválisaink.

A Vertikális szervezést – az értékeesebb termelési ciklusok egymásra építését, a fokozódóan növekvő értékű végtermékek értékesítését – fokozatos fejlesztésekkel kezdtük meg a szövetkezet ágazatainál. Azt egyenkénti felméréssel, azok irányzatainak a meghatározásával, fokozatosan lehetett kiszélesíteni.

A gabona vertikum

Elsőnek a gabona vertikumot alakíthattuk ki, mert annak minden feltételét már megteremtettük a szövetkezet ágazatainál. A termesztett termények (búza, triticále, árpa, repce, napraforgó, kukorica) termésének fogadása, a betárolása, a feldolgozása, a forgalmazása részben megvalósult, azok már

lehetővé tették a vertikális fejlesztést. A Magyar Tudományos Akadémia Martonvásári Kutató Intézete a legfontosabb partnerünk lett a nemesített búzafajtáik tesztelésében, azok szaporításában, a fontos hibridkukorica fajtáik előállításában közel 2000 ha területen, a termesztésben már szoros együttműködést valósítottuk meg.

A kialakított búza vertikum sémája a következő:

Termesztés → betárolás; **vetőmag feldolgozás** → fémzárolás → értékesítés

Malom → lisztek → értékesítés saját és egyéb üzletekben

Péküzem → kenyér → pék áruk → értékesítés saját és egyéb üzletekben

A Kutató Intézet ajánlott minőségi fajtáit elsőként kisparcellás (1-1 ha) kísérletekben teszteltük. A liszt vizsgálatát laboratórium végezte, majd a kiválasztott néhány fajta elit magját 10-10 ha területen már termeltük, annak kis hányadából pékárukat, a nagyobb hányadából vetőmagot állítottunk elő. A búza termesztésére (7000-8000 t/év) a csernozjom típusú talajaink alkalmasak voltak. A szakszerű gépi betakarítás után, a termést a 20 000 t kapacitású feldolgozó telepen elkülönítve tároltuk. Innen jutott a felhasználás helyére: a malomba (örlésre), a sütőüzembe (pékárúknak), vagy akkor keletkezett melléktermékekkel együtt (pl. korpa) a takarmánykeverőbe (takarmánykeverékek), innen a kereskedelem azokat már a megkötött szerződések alapján értékesítette.

Az előállított hibrid kukoricákat előválogatás után a Martonvásári Vetőmagüzembe szállítottuk.

A gyümölcsös vertikum

A gyümölcsös vertikum részben a különböző saját gyümölcsöseink (közel 1000 ha csonthéjasok, alma, birs, szőlő) termékeire, részben a kutató intézetekkel, meg a Kertészeti Egyetem Tanszékeivel kialakított kutatási, ökonómiai programokhoz kapcsolódott.

A gyümölcsfajták termésének kb. fele került értékeesebb exportra, többet a Ballószögi telepen létrehozott szeszfőzde erjesztő- érlelő (földalatti) tartályába tároltuk be. A jó minőségű gyümölcsből értékes gyümölcspálinkát (8 féle) állítottak elő. A „Kisüsti szeszfőzdében” történt a palackozás különböző méretű palackokba, amit a kereskedelem országosan értékesített, terített. A beládázott árukat „zárolt”, a VPOP (Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága) által ellenőrzött készáru raktárban tárolták, amelyhez a szociális létesítmények csatlakoztak.

A gyümölcsvertikum sémája a következő:

Gyümölcsös → osztályozás → kereskedelem → export és belföldi értékesítés

Osztályozó → válogatás → érlelő-tárolók → szeszfőzde → palackozó → zárolt tároló → értékesítések

A szervezeten össze válogatott áruféleségeknek a (pálinka fajták, a kiszerezelt üvegek nagysága) raklapjait, az eladott mennyiségek szerint, az üzletek megrendelése alapján szállították el. A meghatározott irányokba elindított teherautók, a felsorolt üzletekbe a rakományukat szétterítették. Az üzletekből a visszfuvarral hozták az ott válogatva összegyűjtött üres üvegeket, a különböző nagyságú, mennyiségű rekeszekbe. Azokat a hazaérkezésük után, közvetlenül az üvegmosóba – újra hasznosításra – lerakták, a mosás, fertőtlenítés után ismételten újra töltötték.

A dísznövény vertikum

A dísznövény vertikum a két szaporító „Virágtelepünkre” alapult, azt kiterjesztettük a szakmai irányításuk alá tartozó kisüzemi (háztáji) integrációs – főleg szárazvirág – termesztésre is. Innen fogadták a termékeket, majd minősítették, szárították, osztályozták, csomagolták, az export igényei szerint csoportosították, végezetül kamionokkal a külföldi partnereknek kiszállították.

A belföldön értékesítendő vágott és cserepes virágokat, a városban lévő sajtát, egyéb virágboltokba szállították, terítették és ott értékesítették. A temetésekre kegyeleti díszítéseket vállaltak, koszorúkat, csokrokat készítettek, egyéb igényeket is kielégítettek, sírok szakszerű gondozását is felvállalták.

A libatenyésztés vertikum

A libatenyésztés vertikumának alapozására, francia importból és hazai elit fajtákból törzstenyésztet alapítottunk, azoknak a keresztesítését a piaci igények szerint alakítottuk. A korszerű nagyüzemi keltető üzem biztosította a liba integrációs szervezéssel kiszélesített kisüzemi liba tenyésztésnek kiadott, évi kb. 500 ezer db-os napos-liba szükségletet. A további nevelés két nagyüzemi telepen, és a házi kistermelőknél (háztáji) történt, ahol a nagyon keresett két-háromszori kézi tolltépések is történtek.

A tollat a begyűjtő telepünkön osztályozták, kiszerezték, értékesítették. A pecsenyelibák előállításához, az erre a célra szakosodott, gépesített, megfelelően felszerelt kézi liba-tömők kb. 150 ezer db különböző típusú hízalt libát állítottak elő. A vágóhídon azokat a májuk konzisztenciája,

nagysága alapján osztályozták, majd külföldre exportálták. A keltető üzem hárommilliós kapacitását egyéb baromfi fajok (kacsa, tyúk) tojásainak keltetésével kötötték le.

Kapcsolatainkról

A *Szakmai Kapcsolataink* bővítése és tevékenységeink korszerűsítése érdekében kétoldalú, kölcsönös érdekeken alapuló kapcsolatokat alakítottunk ki hazai kutató intézetekkel, felsőfokú oktatási intézmények neves tanszékein dolgozó szakemberekkel. Az egyetemekről minden évben 10-12 végzett „gyakornokot” fogadtunk, a szakmai ágazatainknál azok, egy éven át a napi munkákban részt vettek, a kutatási programoknak a részesei, később választott szakmájuknak a tudósai lettek. A kutatási programoknak éves záró anyagait, a közös értékelések után, kiadványokban közre adtuk.

A *Tudományos programok* megszervezésében, rendezésében, a helyszínek biztosításában aktívan részt vettünk. A számunkra is kedvező kutatások, anyagi fedezetét biztosítottunk, lehetőleg azoknak az eredményeit megtartottuk. Az egyetemek szakmai oktatását támogattuk, azok gyakorlati képzéseinek az ágazatainknál helyet biztosítottunk. Az elismert, magasabb végzettségű szakembereink ezeket a gyakorlatokat vezették, oktatóként közreműködtek. Illetékes szakembereinktől a hallgatók tájékoztató előadást kérhettek az egyetemen, vagy a helyszínen.

Termelési Rendszereknek tagjaként (IKR, KITE, BKR, FLR, Bogyós, Baromfi), bekapcsolódtunk azok programjaiba. Helyet adtunk országos szakmai rendezvényeknek és kiegészítő programmal is szolgálhattunk (Szélmalom Csárda, Lovas programok).

A Bábolnai Ipari Kukoricatermelési Rendszerrel (IKR), a legközvetlenebb kapcsolat alakult, mert a Központunkban építettük meg az 5000-es Körzetük telepét (Közép-Magyarországit), ahol az irodát, a műszaki raktárt, a géptelepüket helyezték el. Az Igazgatóságban annak egyik tagjaként, a körzetet én képviseltem.

Testvér kapcsolatok: Szövetkezetekkel, valamint intézményekkel (Cseh-, Szlovák-, NDK-, Lengyel-, Román-, Szovjet-, Bolgár) éves egyeztetett időpontokban találkozókat szerveztünk, meghatározva a lehetséges munkák, az üdülési lehetőségek a kétoldalú kapcsolatát. Ezen az alapon évente általában, két kisebb (mikrobuszos) szakmai, és kb. negyvenfős (autóbuszos) üdülési cseréket szerveztünk. A tagjaink megfelelő szakmai képzésekre, meg az ottani híres üdülő helyekre elutazhattak.

A kölcsönös lehetőségek alapján, mi a csoportokat Kecskeméten fogadtuk, azután az ország nevezetes helyein üdültettük. A Bolgár Nagykövet-

séggel, az Ifjúsági Szervezetükkel, a Kulturális Intézetükkel, széles kapcsolatunk alakult ki. Ebből adódóan a nyári gyümölcsök szedésére és hibrid kukoricatermelésben a címezésére 250 bolgár diákot három hétre, a Georgi Dimitrovról elnevezett 500 fős diáktáborunk fogadta be, azoknak végül kulturális programokat és országjárást is szerveztünk.

A Bemutató Gazdaság feladatára már a hetvenes évek elején kijelöltek bennünket, amelynek alapján minden évben tízezernél több külföldi és hasonló létszámú belföldi szakmai érdeklődő csoportokat, egész napos programokra fogadtunk. Ezek a csoportok szakmai érdeklődésük szerint a „Vertikális” ágazatok szervezetével, azok munkáival részletesen megismerkedhettek. Küldetésük végén volt lovas program, pince vagy pálinka feldolgozó látogatás, és végezetül búcsúvacsora a Szélmalom Csárda termeiben. A szakágazati és a termelési rendszerek rendezvényei hasonlóan bonyolódtak. A résztvevők részletes írásos kiadványokat kaptak kézhez a megtekintett ágazatok leírásaival, azok közgazdasági értékeléseivel együtt.

A Szövetkezet üzemi szervezete és vezetési rendszere

A Szövetkezet Üzemi Szervezete és a Vezetési Rendszere tette lehetővé a nagy területű, több ágazatú ipari, kereskedelmi, szaktanácsadói ágazataink szoros együttlétét, a napi munkák összehangolását. Akkoriban – úgy tudjuk – a NATO-nál használtak erre alkalmas számítógépes Szervezési Programot. Ilyen program felhasználásával készült az üzemünk terve.

Üzemünkben folyó tevékenységek adatait számítógépen folyamatosan regisztrálták, naprakész adatokat, számításokat, kimutatásokat szolgáltatott az elsőszámú vezetők számára. Azokkal a termelési elnökhelyettes már biztosan irányíthatta a termelést, a főkönyvelő meg a pénzügyi háttérrel. A Növénytermesztési Főágazat öt, a Kertészeti Főágazat kilenc, az Állattenyésztési Főágazat nyolc, a Szolgáltató Főágazat tizenkilenc, a Kereskedelmi Főágazat öt ágazatot (49 üzletet) fogott össze, azoknak a bonyolult összehangolását folyamatosan szervezni, irányítani kellett.

Az elnöknek kivételesen sok, fontos, politikai és társadalmi kötelezettsége volt. A legjelentősebbek a következők: országgyűlési képviselő, megyei- és városi párt végrehajtó bizottság tag, városi tanács tag, TESZÖV¹⁴ megyei- és országos elnök, a Csonthéjas Gyümölcsök Országos Szövetségének elnöke, egyetemi, főiskolai meghívott előadó. Ezekon kívül kisebb szervezeti-, egyesületi (pl. sport) vezetőségeknek tagja.

---

¹⁴ Mezőgazdasági Termelők Szövetsége.

Ezek miatt sokszor kellett elutaznia, hogy vállalt kötelezettségeinek eleget tegyen. Azok a szövetkezetünk számára sok hasznos segítséget jelentettek, mivel fontos országos vezetőkkel állandó kapcsolatot tartott. Gyakran fordult elő, hogy befolyásos emberek útjaik során nálunk álltak meg pihenni. Ilyenkor bennünket megkerestek, tanácsaikkal is segítettek, fontos információkhoz juttattak. Ezek miatt a termeltetés napi munkáiban az elnök kevés részt vállalhatott, azt a helyetteseinek meg a szakmai ágazatok vezetőinek kellett folyamatosan elvégezni. Előbb a fél veséjét vesztette el, később tragikus agyvérzéssel a Honvéd Kórházban az életét még megmentették, de utána már nyugdíjba kényszerült. Tragikusan 1989-ben, váratlan szívgyörcs miatt halt meg. Kivételes külsőségekkel rendezett végső búcsúztatásán, a Városi-, Megyei-, a Társzervezetek vezetőin kívül, részt vettek az országos Párt-, Állami-, a Külföldi Testvér Szervezeteknek a magas rangú képviselői. A tagság a gyászoló családdal együtt érezve, búcsúztatta, siratta a nagyra becsült, szeretett elnökét, pompával szervezett gyászszerzés közepette kísérték őt utolsó útjára. Ott gyászszorúk tömegével borították a frissen hantolt sírt.

Bennünket kivételes barátság fogott össze, ami az évek alatt, a közös célért történő minden napi küzdelemben erősödött szoros kapcsolattá. Az utolsó, de a legőszintébb, a legjobb főnökömtől kellett elbúcsúznom.

Az elnök halála után a szövetkezet vezetésének első emberét pótolni kellett, azért az utódját a megyei vezetésnek sürgősen meg kellett találni.

Tárgyalásokat kezdeményeztek velem, de már 1989-ben én is – korom miatt – a nyugdíjazásomat kértem, ezért az elnöki jelölést már nem vállalhattam. A következő rövid időben az én vezetői beosztásom is megszűnt, az én szakmai utódomról is gondoskodni kellett.

Az elnök személyére többeket javasoltak, de a megválasztást garantáló vezetőséggel együtt Forczek András, a Kossuth Szövetkezet akkori elnökét javasoltuk, aki az előző években már nálunk több pozíciót betöltött, évekkel ezelőtt nálunk volt ösztöndíjas.

A jelölést a megyei, városi vezetők is elfogadták, így a választása megtörtént. Az én utódomnak, már a saját jelöltjét választhatta meg.

A Szövetkezeteknek az 1990 évben megtörténő – a politikailag történelmi – felszámolásában, annak sajnálatosan elhúzódott agóniájában már nem kellett részt vennem, azt végig szenvednem.

A 26 év alatt a Szövetkezetünket a tagságunkkal együtt országosan elismertté, sikeressé fejlesztettük, amit a zavaros időkben néhány „tűz közeli” személy vezényletével, a tagság irányított szavazatával, rövid idő alatt leromboltak, szétosztottak. A tagságnak a nagyobb része az általuk beszer-

zésükkor behozott, azután gyarapított, a folyamatosan előállított értékekből keveset kapott vissza, a felszámolásnak bizony vesztese maradt.

A sikeres szakmai életem a korom alapján megünnepelt nyugdíjazással befejeződött, még a Szövetkezetünk felszámolódása előtt. Az ötvenes évek elején elkezdett, a többször gazdaságot is változtatott, sokszor már nagyon nehéz, de mindenkor felelősséget vállaló, vezetői munkakörömet lezárhattam. A feletteseim által értékelt, szerintük többször kiérdemelten kaptam meg az elismeréseimet, azokat mindenkor, elégtételként vettem át. Később is visszagondolhattam rájuk, mert a lelkiismeretes munkámért csekély értéknek megtarthattam az előző években kapott kitüntetéseimet. A rövidnek érzett 42 évig tartó, elvégzett munkáim befejezéseken megnyugodva, megelégedetten kezdhettem el a nyugdíjas életemet, a sokak által megirigyelt „kényelmes napjaimat”. A „kényelmes napjaim” csak rövid ideig tartottak, mert azoknak a tétlenségét nem bírtam. A magam elhatározásából elkezdett munkáimmal újból egyre jobban leterhelődtem.

BIZOTTSÁGI, IGAZGATÓSÁGI ÉS OKTATÁSI TEVÉKENYSÉGEM

Szennyvizek, a Szennyvíziszapok Szabványosítási Bizottsága (1968-1990)

Az Országos Vízügyi Hivatal (OVH) illetékességéből foglalkozott az ország nagy beruházásainál-, a nagyobb városok csatornázottságával egyre nagyobb mennyiségű szennyvizek, egyes kezelési helyeken jelentkező szennyvíziszapok rendezetlen sorsával, amelyekre csak „Intézkedési-, Utasítási Kötelezettségei” voltak.

A rendeleteknek az egyre sürgetőbb hiányát, mielőbb pótolniuk kellett, de előtte sokféle részfeladat megoldásra várt. A feladatokhoz nemzetközi adatokat is begyűjtötték, de azokat változatlanul alkalmazni nem lehetett. A feltornyosuló problémák rendezésére, már többféle szakbizottságokat alakítottak meg. A rendeletek megszövegezéséhez, a szükséges „Szabványokat” is meg kellett alkotni, annak érdekében létrehozták a címbe szereplő egyik fontos Bizottságot”, meg az abban munkálkodó, a szakterületet jól ismerő szakembereket összegyűjtötték.

Kecskemét városnak 1968-ban 5 005 900 m³ szennyvíz elvezetése volt, ami évente még tovább növekedett. Ezt a volument távlatilag „Természetes Biológiai Rendszerben” (mezőgazdasági területeken) akarták majd megtisztítani, a Szövetkezetünk kijelölt részein. Annak vezető szakembereként, részvevőként kértek fel e Bizottság, egyik állandó részvevő munkatársának.

Az ötven fővel megalakított Bizottságot szakterületekre bontották, a széleskörű, egyre gyarapodó részfeladatokat kellett, általában havi egyszeri

üléseken megtárgyalni, megoldani, megszövegezni a megjelenő Szabvány rendeletekhez.

A Bizottságnak munkájában, a nyugdíjazásomig folyamatosan részt vettem.

Szennyvizek-, a Szennyvíziszapok Kutatási Bizottsága (1970-1990)

A Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet (VITUKI Bp. Kvassay zsilip) az OVH-tól kapott megbízás alapján hozta létre, ezt az eredetileg 20 felkért szakemberből felállított Bizottságot. Ahhoz a növekedő-, szélesedő kutatási programhoz később 16, további bővítéssel még 21 tudományos szakember csatlakozott, akiket a OVF-, KVM-, EüM-, FM minisztériumok, ill. Főhatóságoknak az illetékes 14 vezetőmunkatársa segített. A kiszélesített munkacsoport az irányító, ellenőrző, kutatási, hatósági felügyeletek megbízottai, továbbá az országban működő, vagy épülő minden létesítményét átfogó szakemberekből tevődött össze.

Engem a Szövetkezetünk 960 ha területű Szennyvíz, Szennyvíziszap Hasznosító és Elhelyező Telepünk vezető szakembereként kértek fel a Bizottság munkájába.

A Bizottság az ország különböző városaiba létesített telepeken, negyedévente tartotta a helyszínen a tanácskozásait, az értékeléseit. Az éves összegyűjtött, rendszerezett kutatási-, értékelési anyagot, a kiadványokat, a Minisztériumok-, a Főhatóságok értékelték, felhasználták.

A Bizottságnak szakmám szerinti munkájában, a nyugdíjazásomig tevékeny tagja voltam.

Ez évben a 40 éves jubileumi találkozónkat Cserkeszölöbe hívtuk össze.

Vízgazdálkodási Szakmai Bizottság (1970-1990)

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium (MÉM), Országos Vízügyi Főhatósággal (OVF) közösen létrehozott koordináló Bizottságának, az ország vízgazdálkodásának, ezen belül az öntözés fejlesztésének a szervezésére, összehangolására kellett távlati terveket kidolgoznia. A 12 felkért szakember negyedévente, váltva a két szervezetben, az ottani illetékes miniszterhelyettes vezetésével ülésezett, az előre kiküldött szakanyagok napirendjének a megtárgyalására.

A Szennyvizek, Szennyvíziszapok Természetes Biológiai Hasznosítását, ill. Elhelyezési lehetőségét (mezőgazdasági területeken, növényi kultúrákon) képviseltem a Bizottságban, amelyeknek gyors elterjesztésére nyíltak lehetőségek. A felkért munkában a nyugdíjazásomig részt vehettem.

Igazgatósági Tagság (1974-1990)

A Bábolnai székhelyű Ipari Kukoricatermesztési Rendszer (IKR) az egész országban jelentősebb mezőgazdasági nagyüzemek tagságát fogta egységre, segítette-, irányította azoknak világszínvonalú gépesítését, a termesztésének a fejlesztését.

A szervezetet az ország területének felosztásával „Körzetekre” osztották. A Szövetkezetünknek az illetékes területi beosztása, a Duna és a Tisza folyók által, a déli és az északi országhatárok közötti területen belül volt, amely a számítógépes nyilvántartás alapján az „5000-es Körzet” volt. A telephelye – biztonsági kerítéssel – a Kecskeméti Központunk egy részéből lett kialakítva. Főépülete a Szervezési, Irányítási, Szervizelési Egységek 10-20 fős létszámának irodáit, szociális építményét felszereléseit biztosította, a nagyobb részébe alkatrész, műtrágya, vegyszer raktár, szerviz műhely volt. A fedett gépszín alatt a forgalmazott erő- és munkagépek, felszerelések, eszközök voltak. Ezen „Körzet” 60-70 taggazdaságát – a megválasztásom alapján – a fenti időben az Igazgatóságban én képviseltem, érdekeikben eljártam.

Az Igazgatóság tagjaként, évente két alkalommal, akkori nyugati országokban működő partnereknél szervezett tanulmányutakon részt vehettem, egészen a nyugdíjazásomig.

Az IKR 30 éves jubileumának megünneplésére a meghívásukkal megtiszteltek.

Előadások tartása, szakmai gyakorlatok vezetése, vizsgáztatások 1990-ig

A Szövetkezetem szervezeténél megemlékeztem nagyságáról, annak a „Vertikális ágazatairól”, a „Főágazatok” által irányított ágazati rendszerről. Azokhoz kapcsolódva, a mezőgazdasági jellegű kutató intézetekben dolgozó, kiemelten – nemzetközileg elismert kutatókkal-, és az ország minden egyetemén, főiskolákon kutatásokkal foglalkozó tanszékek oktatóival, kezdeményeztük a lehetséges, minél sokoldalúbb együttműködést. Azzal részükre hatalmas kutatási területeket, és bármilyen korszerű, ez ideig az újszerűségük miatt lehetőséget még nem kapott, főleg el nem hanyagolhatóan anyagi lehetőségeket tudtunk biztosítani. Az általunk széles körben felkínált, sokféle lehetőségeknek, gyorsan terjedt a híre, azokra néhány év alatt többen is igényt tartottak, kölcsönösen jól kijöttünk egymással. A kutatási együttműködés eredményei, sok publikációban, a tudományos fokozatok megalapozott anyagaiban jelentkeztek. A kutatók a munkatársaikat, néha a külföldi kollegáikat is elhozták, az oktatási intézmények a hallgatóknak a gyakorlati lehetőségeket biztosították.

A Főhatóságaink már a hatvanas évek végén, hazai bemutató gazdaságnak jelöltek bennünket, ami eleinte évi néhány ezer szakmai érdeklődő látogatását jelentette. Később az Agrárkamara, a TESZÖV, Mezőgazdasági Termelési Rendszerek, Idegenforgalmi Hivatalok, akik hazai-, keleti-, majd nyugati országokból érkező, mezőgazdasági érdekeltségű-, különböző szakmai programokat igénylőket hoztak, előzetes egyeztetések, kiajánlások alapján.

A szervezések, egyeztetések megtörténte után, a csoportok megfelelő szintű fogadása, azoknak az általános tájékoztatása, a szakmai előadásainak, a részlegek látogatásához történő kísérlésüknek a kijelölése, többször meghaladták a Szövetkezetben folyó munkák nagyságát.

Mindezeket a gazdasági előadásokban, a szakmai vezetéseken, a több célú vizsgabizottságokban, a sokféle elkötelezett elnöknek, de elsősorban nekem, vagy az elfoglaltságaim miatt, az általam kijelölt megfelelő felkészültségű, felsőbb szintű vezetőknek kellett felvállalni, azt elvégezni.

IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI MUNKÁM

(1986. 05. 01 – 2007. 12. 31.)

Az országos szakmai bizottságokban eltöltött éveim alatt számtalanszor felszólítottak, vegyek részt a Bíróságok által többszörösen hiányolt szakértői munkákban. Az elhatározásom után a Bizottságok javaslatára, már az Igazságügyi Minisztériumból értesítettek, hogy milyen személyi iratokat, okmányokat szerezzek be, azokat személyesen kinek adjam át az engedélyem kiadásának érdekében.

A feltételeket teljesítettem, a Bíróságok szakértői feladatainak az ellátására megkaptam a kinevezésemet a következő szakterületekre: környezetvédelem, talajok, felszíni vizek, felszín alatti vizek, szennyvizek, szennyvíziszapok, mezőgazdasági szakértői munkákra. Felvettek a Szakértők Országos Listájára, és megkaptam az Igazságügyi Minisztertől a szükséges igazolványt.

Ezek után az 1980-as év elejétől, évente 10-20 szakértői munka elvállalásával, már megkezdtem a működésemet. Később a nyugdíjazásom után – 2000 évtől – az országban bekövetkezett politikai, és a gazdasági átalakulások után, főleg a rendezetlenül maradt ügyek miatt, már az előző éveknek több mint a tízszeresét kellett évente felvállalnom. A megszűnt nagy vállalatok zavarosan maradt ügyei, a kivonulásuk után elhagyott szovjet laktanyákban, meg azok gyakorlóterületein elhagyott környezetszennyezések nagyságának a megállapítására rendeltek ki. Az átalakulásra, vagy felszámolásra kötelezett mezőgazdasági nagyüzemeknek még rengeteg lezáratlan,

a Bíróságokat foglalkoztató környezetszennyezési problémája, kisgazdasági követelései maradtak rendezetlenül. A Bíróságoktól érkező – egyre növekedő – felkéréseket már csak részben tudtam elvállalni, a távolságok (utazások), a helyszínelések, a tárgyalások időigényessége miatt, azért közülük már válogatásra kényszerültem. A családom jogosan kifogásolta az elfoglaltságaim növekedését, melyek már az előző vezetői munkáim nagyságát is meghaladták. A Bíróságoktól érkező ügyirat kötetek tanulmányozása, azok jegyzetelése, az írásos anyagaim összerendezése, a „Szakértői vélemények” megírása, már az éjszakáimat rövidítették, végezetül még a gépirómmal az egyeztetések elvégzésére, az eseti javításokra is sok idő kellett.

Megoldást a 2002 évi kárpótlási törvény megjelenése hozta meg, mert azok a rám háruló, a szüleimtől elkobzott termőföldek felderítése, visszaszerzése, már időigényes, sok feladatot adott, a bírósági munkáimat csökkentettem, kevesebbet vállaltam. Problémámat az is okozta, hogy több bíró már ragaszkodott a munkámhoz, azokkal is egyességre kellett jutnom.

A szakértői munkának – már annak elkezdésekor – megismerhettem a különlegességeit, azokhoz még a szükséges sokoldalú ismereteket kellett elsajátítanom. A Bíróságok tárgyalásainak szakmai légkörét, azok elhúzódó idejét rövidesen megszoktam, azok bőven pótolták az előző munkakörömet. A munkáimat szakmailag elismerték, azt megfelelően megfizették, azért nyugdíjasként mindenféle igényemet azok kielégítették, sőt a sikerélményemet is biztosították. A már megszokott, sőt megszeretett bírósági szakértői munka elhagyását sajnáltam. A mezőgazdasági munkák, a családi szövetkezet alakítása miatt azokat elhagytam, mert ezek fontosabbak lettek, ismét választanom kellett.

A bírósági munkáknál – szerintem – túlzott szerepet kaptak, a növekvő számú, a szakmásodott, a nagyobb keresetet kikövetelő ügyvédeknek a túlsúlya. Az ügyfeleiknek bizonyítottak a honorárium miatt, a bírót nem haragíthatták, viszont a szakértőket látványosan támadták. A díjazások egyensúlya a javukra lényegesen megváltozott, növekedett. Az APEH¹⁵ rendeletei egyre bonyolultabb bevételeket követeltek a szakértőktől, a nyugdíjunkt is bruttósították, azzal a keresetünk csökkent.

A szakértői tíz éves – közben megszeretett – munkám elhagyását ezek a jelentkező problémák már könnyítették, amikor az abbahagyás mellett döntöttem. A felmentési kérelmemet a Szakértői Kamara – a koromra történő hivatkozásom alapján – támogatta, azért a felterjesztésüket a Minisztérium elfogatta. Végezetül a tagságomat megtarthattam „Tiszteletbeli Szakértői” –

---

¹⁵ Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal

munkát nem végző – státuszba helyeztek, az elbúcsúztatásomkor annak a díszes „Oklevelét” megkaptam.

A TISZA TERRA MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZET

(1993. 06. 01-től)

A Magyarországot 1989-től átformáló történelmi mértékű változás, a politikai és gazdasági váltás – a többi szocialista országokhoz hasonlóan – hazánkat ismét nagymértékben átalakította. A negyven év alatt kialakult mezőgazdasági nagyüzemeket rendeletileg megszüntették, a megmaradni szándékozók az újabb rendeletekkel szabályozott módon átalakulhattak.

A földjeiktől a Rákosi terror alatt megfosztott tulajdonosok, vagy azoknak a törvényes örökösei – az „Aranykorona értékük” alapján – annak pótlására „Kárpótlási jegyet” kaptak. Azzal a kárpótlásra már kijelölt nagyüzemek területeiből, a hatóságilag kihirdetett, lefolytatott „Árveréseken” a földjeiket részben visszakaphatták. A rendelet alapján mi közel kettő millió „Aranykorona” értéket kaptunk meg a bátyámmal, a szüleink által eredetileg tulajdonolt hét község határaiban nyilvántartott földjeik után. A törvény értelmében a földjeinkre, a lakóhelyünk szerint Budapesten, ill. Kecskeméten jogosultak voltunk, de a közös döntésünk alapján a tiszazugi szülőhelyünk területein árvereztünk. Annak alapján Tizzasas, Csépa, Szelevény községek határában, közel a szüleink által használt nagyságú (142 ha) területre licitáltunk (de szántó művelésű területekre), azokat nyolc tábla területén belül kaptunk meg.

Ezek az események lényegesen megváltoztatták az előzőleg sem kevés – bírósági – elfoglaltságaimat. Mert a jogosultságunkat bizonyító okmányoknak a felderítése, beszerzése, majd a bizonyított „Aranykorona” után megkapott kárpótlási jegyekkel, a több részletben megtartott „Árveréseken” történő részvételeink (a licitálások), egyenként is időigényesek voltak. Azután következett az árveréseken már magkapott szántó művelésű területeknek (3 falu határában) a felderítése, azok végleges megjelölése, végezetül döntenünk kellett azok műveltetéséről, a hasznosításukról.

A Csépa határában lévő kisebb Holt-Tisza mellett – a szüleink nagy tanyájának helyén – sikeredett a földjeink egy részét visszaszerezni. Am a tanyánk épületeiben TSZ brigádszállás volt, és két évvel előbb a tagok az elmaradt munkabérük kifizetése fejében részenként elbontották az anyagáért. Közben a már megkötött „Földhaszonbérleti szerződésekkel” (44 ha) növekedett a területünk. Azután 186 ha szántóföldeknek – az előzőleg eldöntött – közös műveléséről kellett megoldanunk. Ezek mellett még megfe-

lelő épületekről, a földek megműveléséhez szükséges gépekről, eszközökről is gondoskodnunk kellett.

A három község határában, a most nyolc darabban megkapott földjeinknek kb. a közepén – Csépatól délre kb. 500 méterre – még 1978-ban a TSZ-nek a 600 férőhelyes tehenészeti telepe épült. Azt a felszámoló cég – szerződéssel – libák nevelésére cigányoknak bérletbe kiadta. A majort a K&H-Bank (Kereskedelmi és Hitel Bank) előzőleg, a „Jelzálog jogával” leterhelte, azért a Bank a hozzá csatolt, volt TSZ- központtal együtt nekünk eladta, mert törlesztésre „Reorganizációs hitelt” tőle vettünk fel. Vállalunk kellett a 20-30 libát tartó – betelepült – cigányoknak az eltávolítását, mert csak azután vehettük a majort használatunkba. Mivel a bérlők eltávolítását csak több idő elteltével tudtuk megvalósítani, az időközben megvett gépeket, eszközöket a faluban lévő (TSZ központ) ingatlanunkon helyeztük el, mert azokkal a gazdálkodásunkat azonnal elkezdhattuk.

Mindezen alapkövetelmények lerendezése után, 1993. 06. 01. dátummal megtartott Közgyűlésünknek a „Határozatával” megalapítottuk az öttagú, családi jogállású szövetkezetünket Tisza-terra Mezőgazdasági Szövetkezet névvel. A cégbírósági bejegyzése: Cg.16-02-001719/1993.

A képesítesem, a szakmai múltam engem tett alkalmassá, hogy a szövetkezetnek az elnöki feladatát elvállaljam, majd jogi felelősséggel annak az üzemeltetését megszervezzem, a működését elindítsam.

Az alapításához szükséges 200 000 Ft „Alaptőkét”, a szövetkezetnek jogilag kötelező bejegyzésére, én fizettem be. Azután már a tevékenységünknek az elindítására hiteleket tudtunk felvenni, azoknak akkor magas kamataik – 26-32 % – voltak. Azokat a későbbi években már fokozatosan – több részletben – alacsonyabb, lehetőleg kamattámogatású, kedvezőbb hitelekre lecserélünk.

Mivel elegendő saját gépünk, eszközünk, szakemberünk még nem volt, ezért a földek művelését, bér munkákkal (a helyi utód TSZ-el) kellett megoldanunk. A majorunkat (tehenészeti telep) tényleges elfoglalással, meg jogilag is sikeredett az előző használótól véglegesen visszaszerezni, de utánuk nekünk kellett azt kitakarítanunk, a felgyülemlett trágyát, szemetet elhordani, az épületeket fertőtleníteni, de közben az erőszakos, többször megkísérelt visszaköltözésüket is megakadályozni.

A Szövetkezetünk sikerét, az általam felvállalt megalakítását, üzemeltetését nagyon sokan nem hitték el.

Hogyan akarhat valaki egy gazdaságilag összeomlott, húsz milliárd dollárral tartozó országban, családi gazdaságot létrehozni, különösen, ha az egy nyugdíjas (azaz öreg) szakember? Ezt a kérdést 1992-ben, egy francia gazda csoport tette fel nekem, amikor Kecskeméten két napos szakmai programju-

kon vezettem őket. Náluk – mondották „Nyugaton” – amikor felvilágosítani akartak, a több száz éves gazdaságokat – megalapozottan – az új generációk öröklik, amikor elszántan életük végéig azt fejleszteni akarják, a kellő színvonalú megélhetésük mellett. Másik lehetőség lehet, ha az örökösök azt eladásra felkínálják a rendeletekkel szabályozott – élethivatást vállaló – vevőnek, azt az állam húsz éves, kedvezményes hitellel támogatja, a gazdálkodásának lehetőleg „jövédelmező” elkezdésében. A kérdésekre az én válaszomat kíváncsian várta a csoport minden tagja, de engemet közben valósággal letaglózott, az általam előzőleg „precízen” meg sem fogalmazott ilyen feltevés, a sikertelenségemnek a lehetősége. A vejem (aki tolmácsolt) is nehezen várta válaszomat, amelyen kínlódva, késlekedve gondolkodtam. Először (időnyerésre) „közmondásként” elmondtam az eladásra kínált „cigány vak lovát, amely bátran megy előre”, azzal derűtséget, sikert, de még időt is nyertem, amely alatt gondolkozhattam a válaszon. Azután határozottan a paraszt őseimre hivatkozhattam, akiket a régi időkben a tatárok, törökök, én életemben a szovjetek, románok már sokszorosan kifosztottak, de utánuk mindenkor megmaradt a termőföld, azzal nehezen, de mindent pótolni tudtak. Részemről is biztosan, csak a visszakapható termőföldre számíthatok, amit a „kulák-listás” szüleimtől, mindent felszerelésükkel együtt elvettek.

Az állam a földeket visszaadja, de az bizonyos, hogy „húszéves” kedvezményes hitelt a felszerelések megvásárlására nem tud adni. Azért az elszántaságomra, a szakmai tudásomra, meg a megalapozott szakmai összeköttetésemre számíthatok, ha biztosan el akarom kezdeni a családi gazdálkodást.

A francia gazdák ezt kételkedve hallgatták, többen nem hittek a sikerem lehetőségében. Később személyesen nem találkoztam már velük, de a vejemtől néhányan utólag érdeklődtek, az általuk alig hihető vállalkozásomról. Hálásan gondoltam vissza a beszélgetésünkre, azután sokat gondolkodtam kétkedésükön a „semmiből” elkezdett gazdálkodásomról, az „utódszövetkezeteknek”, meg a közben még sok egyéni gazdálkodónak a körülöttem tönkrement sorsáról.

A családi szövetkezetünk eddigi küzdelmes sorsát, a tizenhat éves működését „évenként” részletezem. Annak a létrehozását, az üzemeltetését, az irányítását kétharmad részben egyedül végeztem. Később egy agrármérnök, majd főiskolát végzett szakember (családtagok) már sokoldalúan segítettek, de a felelősségem végig megmaradt. Az éves szöveges beszámolókból kronológiailag – a kivett adataiból – rövidítve kívánom vázolni az eddigi tevékenységeinket. Ezzel megmagyarázhatom a sokak által megjósolt „reménytelen” vállalkozásomat is, amellyel a Szövetkezetünket a „semmiből” létrehoz-

tam, azután a különböző katasztrófák ellenére, mind ez ideig sikeresen megtarthattam.

Az 1993. évben – a „Kárpótlási jegyekkel” történő árveréseken – megszerzett és a bérelt összesen 186 ha szántó területen, először bérmunkával, majd saját gépekkel kezdtünk termelni. A terményeinket aratáskor, a betakarításkor kényszeredetten eladtuk, mivel tároló helyünk nem volt. A Cégbírószághoz, a KSH (Központi Statisztikai Hivatal), APEH bejegyzések után a megvásárolt ingatlanokat „Jelzálogi bejegyzések” jogát bíró K&H-Banktól kapott 5000 EFT-os „Reorganizációs hitelből” megvettük. Azzal a Csépa Alsó-major (cigány libatartókkal), meg a Rákóczi út 85. szám alatti belterület (volt TSZ központ) jogilag aláírva, a 1993. 07. 16-án megkötött előszerződéssel a felszámoló cégtől a tulajdonunkba került.

Az 1994. évben, a Tiszásas Rákóczi út 18 szám alatti üzlethelyiséget, az egyik tagunk kereskedelmi tevékenységének az elkezdésére, annak végzésére bérebe vettük, eleinte azt eredményesen folytatta.

A Csépa Alsó-major, meg a Rákóczi út 85 sz. belterületi ingatlanokat 1994. 10. 14-én a Földhivatal, „Vétel” jogcímen, a tulajdoni lapunkra bejegyezte. Az öröklött, rendetlen, sok mindent „leszerelő” cigány libanevelőket a majorból jogszerűen kilakoltattuk, a nehéz feladatot tényleg végrehajtottuk.

A felvett hitelek közül (Reorganizációs 5000 EFT, OTP - Mikró 500 EFT, Tagi 3925 EFT) az ingatlanokat, továbbá egy db T-150, egy db MTZ-82 erőgépet, két pótkocsit, meg munkagépeket, egyéb berendezéseket, eszközöket vásároltunk. Az év végi vagyonunk 8016 EFT volt, amelyet hasonló nagyságú hitel terhelt.

A termőterületeinket saját és bérelt gépekkel megműveltük, azokon termeltünk, de az aratáskor (majorunkban a bérlők voltak) azoknak az eladására kényszerültünk.

Az 1995. évben (a libatartókat előzőleg eltávolítottuk) feladatként utánuk a kitakarítás, a rendbetétel, a fertőtlenítés sok munkáját elvégeztük, ahol a terményeink betárolása megkezdődhet. A gépeinket, eszközeinket a belterületi ingatlanról a majorba leszállítottuk, megfelelően elhelyezhettük. A major „Infrastruktúrájának” a helyreállítására 4400 EFT állami támogatást kaptunk. Az „Integrációs tevékenység” elkezdésére benyújtott kérelmünk alapján, engedéllyel 180 kistermelővel azt kezdtük. Azoknak a termeléshez szükséges input-anyagokat, a munkákat végző gépeket folyamatosan biztosítottuk, a terményeiket viszont mi kezeltük, raktározottuk, majd végül forgalmaztuk.

A Kecskeméti Kossuth Szövetkezet felszámolásakor 2056 EFT-ért gépeket, raktári eszközöket, alkatrészeket vettünk. A takarékszövetkezettől

1000 EFt kedvező kamatozású hitelt kaptunk. A gazdálkodásunk korszerűsítésére állami támogatással több pályázatot (talajjavítás, öntözés, útjavítás, állattartás) benyújtottunk, de azokhoz az 50 % saját erőt biztosítani már nem tudtuk.

Év végi vagyonunk már 11 715 EFt-ra (28 %-al) növekedett, de azt hasonló nagyságú – 9543 EFt – banki, tagi hitelek változatlanul terhelték.

Az 1996. évben a nagyobb munkák megkezdéséig, a tehenek tartására kialakított istállót, már termények raktározására alkalmassá alakítottuk. Az épületeknek az öt ajtójából kettőt befalaztunk, a beton jászlakat kivésettük, a vaskarámokat kivágattuk, a beton padozatot kijavítottuk, fertőtlenítettük. A 10 t hídmérleget 20 t-ra átalakítottuk, a beton törmelékekkel a rá vezető utat erősítettük. Az öt személyes tagságunkat, az üzemünknek a fejlesztése érdekében bővíteni kellett. Ezt a taglétszámunk növelésével tudunk megvalósítani, akiknek „vagyonjegyet” kellett venniük. Szövegezve azt a 02.15-i „Megállapodás”-ban – egyetértően – aláírásunkkal elfogadtuk. A családtagok a létszámunkat háromszorosra növelték, a befizetett tőkékkel, az anyagi lehetőségeinket – távlatilag – négyszeresre bővítették. A kedvezőtlen, akadályozó természeti körülményeink ellenére, mivel már a terményeknek a tárolási lehetőségét megteremtettük, az INT-FOOD Rt, meg egy vállalkozó együttműködésével, a termények forgalmazását elkezdtük. Az így szerzett „árrés meg a káló”, a kedvező árak segítségével az eredményességünket biztosították. A vagyonunk 14 664 EFt-ra, (28%) nőtt, de a hitelek leterhelték.

Az 1997. évben már az előzőleg elkezdett stratégiánkkal biztos, életképes gazdálkodást folytattunk. Az ágazatok eredményesek lettek, a vagyonunk csak az amortizációs kötelezettségünkkel csökkent, a hiteleink azt csak fele részben terhelték. A tagoknak 100 000 Ft értékű „Részjegyek” kibocsájtásával, a tőkebevonási lehetőséget megteremtettünk. Saját állattenyésztéssel nem foglalkoztunk, ezért egy épületet bérletbe, terület használatlan egy évre kiadtunk. Azt a bérlő a ráfizetése miatt felmondta, ebből is tanulhattunk, állatokat azóta sem tartunk. Egy szolgálati lakást kialakítottunk, abban egy szakember a családjával állandó alkalmazottként beköltözött, az egyik épületben laskagomba termesztésébe kezdtek. A mezőgazdaság helyzetének romlását jól jelzi, hogy a szomszédos két „Utódszövetkezet”, a kapott, a megalapozott anyagi helyzetének ellenére, a csőd elkerülésének az érdekében, velünk egyesülni akart, de attól mindenképpen mi elzárkóztunk, azok után felszámolódtak.

A vagyonunk 15 830 EFt (78 % nőtt) nagyságú, de 13 236 EFt hitelek terhelték.

Az 1998. évi kormányváltás kedvezett a mezőgazdaságnak, négy évre már előre tervezhattunk. A K&H-banknál felvett, magas kamatú, azért a kedvezőtlen „Reorganizációs hitelünket” rendeztük. A Bank Fiókja Kunszentmártonban megszűnt, a számla vezetését felmondtuk, helyette a korrekt takarékszövetkezettel kötöttünk szerződést. A tisztségviselők öt éves mandátuma lejárt, az újra választásuk megtörtént.

A gabonák ára lezuhant, a felvásárlók „Euróbúza” nevű minőségért csökkenő árat fizették. Az integrációs tevékenységünk, az egyéb sikeres ágazataink, a gomba termesztésünk pótolta a növénytermesztésünk kiesését. Árvíz, belvív, majd később a kormánytól aszály kártérítést kaptunk.

Az INTEGRÁL ÁFÉSZ-el 100 ezer db/év pecsenyekacsa nevelésére szerződést kötöttünk, amelyre alvállalkozóként szerződünk. Az első turnus kedvezőtlen tapasztalata miatt azt megszüntettük. A gépi szolgáltatásainkat – az anyagok egyoldalú növekedése miatt – csökkentettük, ezzel szemben egyes nehéz talajmunkákat, a betakarításokat meg gépbérletekkel végeztettük.

A termények biztonságos betárolásához szükséges tisztító, szárító gépek beszerzése szükséges, mert csak akkor tudjuk azokat tartósan, minőségileg megfelelően tárolni, egalizálni, értékesíteni. A kereskedelmi tevékenységünk – főleg a büfé – eredményes volt, a növekedésükre törekszünk.

A szolgálati lakást bővítettük, a teljes konformosítását, a major vízellátásával együtt megoldottuk. A vagyonunk – a csökkentő amortizáció ellenére – 16 294 Eft-ra növekedett, azt 16 441 Eft hitelek terhelték. Az „Alapítókénket” lényegesen 3600 Eft-ra (35-szörösre) felemeltük.

Az 1999. évben súlyosbodott az előző évben elkezdődött csapadékos, belvizes időjárás, amelyet még a Tisza elhúzódozó árvizei fokoztak. A nyári 206 mm rekordesők, a betakarításokat nehezítették, azért a magtári gépekre szükségünk van. A növénytermesztésünk ez évben 47 %-os, később már bizonyosan veszteséges. Ezért az integrációs forgalmunkat, azzal a tárolási kapacitásunkat sem tudjuk kihasználni, mert szakszerű kezelése nélkül a gabonák tárolása lehetetlen. A zárt technológiával termesztett laskagomba termesztése eredményes lett. A kereskedelmi tevékenységünk a 6790 Eft-os növekedő forgalmával eredményes, a bővítése indokolt.

A hosszú lejáratú hiteleink (8865 Eft) nagysága maradt, de a rövid lejáratú hiteleinket (11 840 Eft) a növénytermesztési kiesések, meg az őszi vetések elvégzése miatt növelnünk kellett.

A kormányzat segítségünkre sietett, mert kivételesen a búza, meg a kukorica termékek kiesésének a pótlására, egyszeri „Agrárpiaci támogatást” (3794 Eft) adott, az mérsékelte a súlyos veszteségeinket. Sajnos a bevétele-

ink 34 %-al, a kiadásaink csak 25 %-al csökkentek, ezért mérleghiányosak lettünk.

A tagjaink átérzve a súlyosbodó helyzetünket, példamutatóan segítettek. Az önkéntes vállalásaikkal a földjeiknek a bérleti díjáról, a hosszú, és rövid lejáratú tagi hiteleiknek a kamatairól, végezetül még a saját maguk által végzett munkájuk munkabéreiből is lemondtak.

A vagyonunk értéke az amortizáció levonással 15 032 E Ft, azt terhelő hiteleink 16 144 E Ft.

A 2000. évben a Tisza többszöri áradásaival rekordot döntött, azzal a területeinken húzódó „ereket, a fokokat” szivárgásaival azokat táplálva, belvizeket okozott. A területeik kiesése mellett, még a szántó táblák művelését is nehezítették, sőt többször megakadályozták. A Tisza gátjának a sikeres védelmét több száz katona, közel 100 tehergépkocsival a töltéshez szükséges föld szállításával megakadályozta. A majorunkat 3 nap alatt kellett kiüríteni, a talajmunkákat egy hónapig nem lehetett elkezdni. A kormányzat kivételesen először aszályra, majd kétszer belvizes károkra, rendkívüli támogatást adott, mert az igazolt kárainknak a kiesése 15 109 E Ft volt. A kereskedelmünk 7150 E Ft bevétellel zárt.

A majorban lakó, alkalmazottként foglalkoztatott családot jobb körülmények közé elcsábították, de sajnos helyettük felvenni más nem tudtunk. Éjjeliőrökkel, meg kutyákkal tudtuk az őrzést megoldani.

A III. számú raktárt a veszteségeink csökkentésére, bérletre kiadtuk, előtte rendbe tettük. A vagyonunk a beruházásaink elmaradása miatt csökkent 14 535 E Ft, a hiteleink nőttek 16 420 E Ft.

A Csépai Gazdaszövetkezetet 2000. 03. 10-én 20 gazda, meg a mi jogi szövetkezetünk megalapította. A majorunkban felépül (bérleti díj nélkül) a 10 t/óra teljesítményű Bábólna-típusú terményszárító, a hozzá tartozó elő-, és utótisztító berendezések, továbbá a kiszolgáló kommunális berendezések, amelyekért csatlakozási díjat a szövetkezetünk nem kért.

A 2001. évünk a sikertelen előző évek miatt, sok nehézséggel indult. Az őszi árpavetést, a repcevetés kétharmadát kitarcsáztuk. Az input anyagok ára emelkedett, a termények árai mélypontra zuhantak. A „Kibontakozási programunk” támogatását az év közepén jóváhagyták, de csak év végén kaptuk meg.

A tagok száma négy családtaggal nőtt (már 9 fő), az alkalmazott kettővel csökkent. A büfé megszűnt.

A növénytermesztésnek az árbevétele felére, a kereskedelemé negyedére (konkurencia), a szolgáltatás (tisztító-szárító csak próbaüzemelt) kétharmadára csökkent. Az integrációnk növekedése meg a kibontakozási prog-

ramunk, az „Állami támogatás” növekedése enyhítette az árbevételi kieséseket.

A vagyoni helyzetünk stabilizálódott 15 215 EFt, a Reorganizációs hitel megszűnt, kompenzációs támogatást kaptunk, a hitelállományunk a gépi beruházással 17 404 EFt. Az évünk eredményes lett.

A Gazdaszövetkezet gépi beruházásának előfeltételeit (engedélyeztetések, támogatás, hitelek) az év második felére sikerült megteremtenünk, szerkezetileg készen lett, a próbaüzemelése sikeres.

A 2002. évi parlamenti választások eredménye részünkre bizonytalan jövőt ígért. Az előző kormányzat négyéves ciklusa alatt, a megért rengeteg természeti katasztrófa (árvíz-, belvív-, aszály) ellenére, a sokoldalúan igényelhető támogatásokból, sikeres éveket zártunk, anyagilag megerősödünk.

A tagok létszáma három családtaggal 12 főre növekedett, az alkalmazottak változatlanul maradtak.

A kereskedelmi ágazatunk sajnálatosan megszűnt, de a többi nyereségesen dolgozott, újból elértük az 1998-2001 évek árbevételének a nagyságát, a takarékosággal rekord – 4386 EFt – nyereséggel zártuk.

A vagyonunk 15 260 EFt a leirási kötelezettségünk után sem csökkent. A hosszúlejáratú hiteleink az éves törlesztéssel tovább csökkentek, a rövidlejáratúak a gépi beruházás miatt növekedtek 19 682 EFt-ra, a tagi hitelek változatlan nagysággal maradtak.

A Gazdaszövetkezet – az új kormányzat kedvezőtlen intézkedéseinek hatására – megszüntetése elkerülhetetlenné vált, mert az évet 9 milliós veszteséggel zárta, súlyos a 14 milliós hitelállománya miatt, azokat kigazdálkodni nem tudta. A csődhelyzete miatt, a felsőbb hatóságok engedélyezésével, meg a tagságunk egyetértésével, a Gazdaszövetkezet vezetőinek kezdeményezésére, a beolvasásának a kérelmét elfogadtuk. A végrehajtását a jogászunk segítségével, a Közgyűlésünknek a jóváhagyása alapján, a könyvelésünk végrehajtotta. A beruházás szükségessége miatt a megterhelő hiteleknek átvállalását, újabbnak a felvételét a Közgyűlésünk jóváhagyta.

A 2003. évben - a Gazdaszövetkezet beolvasása következtében – a vagyonunk, de hozzá tartozóan az adósságainknak az állománya lényegesen megnövekedett. A felügyeleti szerveknek, a hitelező bankoknak a hozzájárulásával történhetett meg a „Beolvasás” jóváhagyása. A hivatalos formák betartásával megtörtént a két közgyűlésnek a jóváhagyása, az „Egyesületi szerződés” okmányának az aláírása, a végső megállapodás. A Gazdaszövetkezet adósságaival terhelt vagyonát átvettük, miatta újabb hiteleket is felvettünk. Az átvett tagjaiknak kötelező a mi „Részjegyeink” megvétele – 2003. 09. 18-ig, aki nem vállalja annak kilépése kötelező. Tagságunknak ezek után újabb „Alapszabályt”, és vezető testületi tagokat kellett megválasztani.

nia. Utána még azt tudomásul kellett venni, hogy a vagyonunk 40 302 EFT-ra növekedett, de a 15 589 EFT átvett adóság, meg a költségek miatt 7150 EFT „Aszálykár”, meg 6000 EFT „Csatlakozási hitel” felvételével az adóság állományunk megnövekedett. Előtte, mivel a hiteleinket törlesztettük, néhány hónapig mi már banki tehermentesek lettünk, de utána átvett, felvett hitelekkel a vagyonunkat újból leterheltük.

A felvásárolt termények kifizetésére, további 4500 EFT „Közzraktározási hitelt” kellett felvennünk.

Időközben az előző kormánynak a kedvezményes rendeleteit, három tagunk kihasználta, azok „Családi gazdálkodásba” kezdtek. Ahhoz a 19 ha termőföldjüket kivitték, azzal a területünk, az árbevételünk 20 %-al csökkent. Az előző Kormányzatnak érvényes rendeletei, az állami támogatások megmaradt lehetőségei a veszteségeinket csökkentették. Az üzembe helyezett, a tulajdonunkba került tisztító-szárító árbevételei is a veszteségeinket némileg növelték, mindezek miatt veszteséggel zártuk az évünket.

A 2004. év kezdetén, a mezőgazdaság hátrányos kormányzati rendeletek miatt, eddig nem tapasztalt összefogással, a fontosabb országos utak részben történő elzárásával, a gazdák az elégedetlenségüket jelezték. Mert többször jó intézkedések bevezetését, támogatásokat ígért, azokból keveset valósított meg. Azért a tüntetők a megígért, még lehetséges megsegítő intézkedéseket kikényszerítették. Az EU-ba megtörtént belépésünk (2004. 05. 01-én) után, a vámhatárok felszabadultak, az elfekvő, azért olcsóbb termékei elárasztották a kereskedelmünket, a bevásárló központokat, a terményinket azért eladni már nem lehetett. A Kormányzat az intézkedéseit megígérte, de nem teljesítette.

Az országban felgyülemlt gabonákat, az MVH (Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal) által létrehozott „Intervenciósi raktárbázisokban” lehetett helyezni. A majorunkba a II. számú raktárunkat, arra felajánlottuk, mivel a szigorú feltételeit teljesíteni tudtuk, a „Tárolási szerződést” három évre megkötötték, ami további biztos bevételt jelentett számunkra.

A taglétszámunk a Gazdaszövetkezettől beolvadt tagokkal 20 főre növekedett, de a feltételeket nem teljesítőknél a kilépései után 15 főre lecsökkent. Az alkalmazotti létszám, a Munkaügyi Hivatalnak a támogatásával egy belépő személlyel növekedett.

Az ágazataink, az Intervenciósi raktározási tevékenységünk bővülésével, az árbevételeiket növelték, egyesek túlteljesítették, ez évben 2216 EFT beruházásunk a fontosabb eszközökre újból lehetett.

A vagyoni helyzetünk, a nagyobb kötelező amortizációs leírások után 34 702 EFT-ra lecsökkent.

A bankunktól 8000 Eft „Faktorálási hitelt” kellett felvennünk a fizetési nehézségeink, meg az EU SAPS¹⁶ földalapi támogatás késedelme miatt.

A Kormányzat az először kapható EU- SAPS támogatásunkat, csak a jövő év elején fizeti, sőt akkor kaphatjuk meg a hazai TOP-UP¹⁷ csökkentett támogatásunkat. Az EU-ba belépésünktől sokan eltúlzott reményeket vártak, amely a mezőgazdaság soha nem tapasztalt támogatásait hozza. A csatlakozásunk feltételei a vártnál rosszabb alkuval végződtek, az első évben csalódásokat okoztak. Mi elvárásaink óvatosabbak voltak, azért a Kormányzat ígéreteinek ellenére kibírtuk az esztendő viszontagságait, végül szerény 853 591 Ft nyereséggel az évünket lezártunk.

A 2005. év a mezőgazdaságra hátrányos időjárás, a kedvezőtlen közgazdasági, pénzügyi viszonyok miatt nehéz volt, azt a környezetünkben működő hatodik szövetkezetnek a csődbe jutása is igazolta.

A növénytermesztésünk csak az iregi csíkos napraforgónak, az ez évi kivételes jó értékesítési árával lett nyereséges. A többi ágazatainknál a beüzemelt tisztító-szárító, a raktározás lett eredményes, mert túlteljesítették árbevételüket. A kedvezően alakult termény árakkal, az integrációs tevékenységünk a tervezetten felül eredményes volt, amely a rekord beruházásainkhoz nagyon szükséges volt. A 60 t hídmérleg (Kamionok mérésére) megvalósítására 6000 Eft hitelt kapnunk, azért hozzá kezelő helyiséget, abba számítógépes elszámolást telepítettünk. A Petkus magtisztítót megfordítottuk, mert a felvonóját 16 m-el magasítottuk, azt a raktárak feltöltésére alkalmas helyre áttelepítettük. A termények mozgatására egy UN-053 típus rakodógépet vásároltunk. A két magtár esőcsatornáját lecseréltük, az elvezető szakaszt a föld alá helyeztük. Több kisebb kézi gépet is vásároltunk. A beruházási hitel kiegészítésére a Rákóczi út 85 számú belterületi ingatlanunkat 2500 Eft-ért, nem használt gépeket 800 Eft-ért értékesítettünk, még 3200 Eft tagi hitelt is kellett felvennünk.

A tagi-, alkalmazotti létszám nem változott, az időszakokkal pótoltuk a szükséges munkáknál.

A vagyonunk még a kötelező amortizáció levonása után is 37 110 Eft-ra növekedett, a banki hiteleink 31 596 Eft-ra csökkentek.

Az ez évben is jelentkező, de most fel nem sorolt nehézségek ellenére 2 039 524 Ft nyereséggel, sikeres évet zárhattunk.

---

¹⁶ A SAPS (Single Area Payment Scheme) = Egységes területalapú támogatás az EU-ban

¹⁷ Kiegészítő nemzeti területalapú támogatás (Top-up) forrása a nemzeti költségvetés

A 2006. évben a Tisza eddig legmagasabb, leghosszabb ideig tartó árvízének a fenyegetésével már kora tavasszal szembesültünk, amely a Kőrös vizét visszaduzzasztotta. Azért Szelevénynél a védelmi gátnak a fele – több száz méteren – a vízbe csúszott, az katasztrófát idézett elő. Az azonnali helyreállítását 12 helikopter, közel 100 teherautó, több száz munkás órákon belől megkezdte, majd azután több nap alatt sikeresen megvédte.

A gát átszakadása esetén a Tiszazug alsó területét, négy falut, száznál több tanyát – köztük a majorunkat – kb. 12 ezer ha termőterületet 5-6 méter magasságú árvíz boríthatta volna el. A nagy károkon túl, a területeket megművelni több évig nem lehetett volna, a vályogból épült faluban, a tanyák épületei összeomlottak volna.

A Katasztrófa Bizottság április 24-én reggel elrendelte a 48 óra alatt végrehajtandó, minden értékes anyagokra, állatokra vonatkozó kiürítési parancsot. Az ottani lakosokon kívül, az oda vezényelt gépekkel, járművekkel lehetett azt végrehajtani, amelyet az állandóan helyszínen tartózkodó „Kommandós egységek” ellenőriztek. Nekünk a majorunk kiürítését kellett megszerveznünk, azt végrehajtanunk. A betárolt 2360 t „Intervenció bűzát” 2 Volvo rakodógép 24 kamionnal, 16 óra alatt elszállította (23 nap alatt tároltuk be). Közben mi a veszélyes anyagokat (olaj, vegyszerek, gépek), minden mozgatható eszközt, felszerelést, egyéb anyagokat, meg kb. 1000 t különböző terményt a kijelölt (védett) helyekre elszállítottunk. A veszély utáni gondot, a 30 napig tartó lezárás okozta, amely a tavaszi munkák időben történő elvégzését meggátolta. A veszély elhárítása után, minden megmentett anyagot, a helyére vissza kellett szállítanunk, egyúttal az elkészett tavaszi mezőgazdasági munkákat meg sürgősen (éjjel-nappal) kellett elvégeznünk. Mindezekért csekély 1283 EFt szállítási térítést, az Allianz Biztosítónktól 500 EFt kárpótlást kaphattunk. A jelen közgazdasági-, a kialakult pénzügyi viszonyok, a hátrányos intézkedések is sújtottak (likviditás) bennünket, de a szerencsére be nem következő, sok gondot okozó, fenyegető árvízi katasztrófát kényszerültünk elviselni.

A tagi-, alkalmazotti létszám nem változott, csak időszakokkal (a vész helyzetben) kellett bővítenünk. Az éves gazdálkodásunk – a katasztrófa okozta veszteségek ellenére – eredményes lett, a növénytermesztés súlyosabb veszteségeit az egyéb ágazatok – főleg a raktárak a bérleti díjai – pótolni tudták.

Vagyunk a szükséges beruházásokkal 38 740 EFt-ra növekedett, mert évvégén alkalmilag a szükséges Rába-245 erőgépet a munkagépeivel sikerült beszereznünk.

A hiteleink a faktorált hitel, az esedékes törlesztések visszafizetésével 20 084 E Ft-ra csökkentek, az emelkedő EU-SAPS támogatás növekedett, de a hazai TOP-UP támogatást csökkentették, így legalább szinten maradt.

A katasztrófákkal is sújtott esztendőnk sok nehézséggel, de 1187 E Ft eredménnyel zártuk.

A 2007. évünk az országos, sőt az EU államainak egy részét – pl. Romániát – sújtó aszályos időjárás ellenére a – szerencsésen – növekvően alakult terményáraknak köszönhetően, a tervezett árbevételeink túlteljesítésével sikeres lett.

A termények ára – az EU országokat sújtó aszály következtében – magasra emelkedett, ami a saját, főleg a forgalmazott termények értékesítésére igen kedvezően hatott, az éves kiváló eredményeinket elősegítették. Ehhez még nagyban hozzájárult egyik nagy tapasztalattal rendelkező családtagunk munkába állása is, aki az adott lehetőségekkel élni tudott.

Az éves felvásárlásaink lehetőségeit kihasználva a termény készleteinkre, sikerült megszereznünk, felvennünk a Gazdakártya¹⁸ hitelt. Az a következő évünket is alapozta, mert a tavaszi értékesítéskor, az nyereséget biztosított, abból a felvett rövid lejáratú „Gazdahitel” is törleszthettük. A betárolt terménykészletünk 28 971 E Ft értékű.

A jól sikerült esztendőben, az előző év beruházását 12 006 E Ft-al megdupláztuk.

A tagi-, az alkalmazotti létszámunk változatlan, de a bővülő feladatokat időszakaikkal végeztettük. A Kormányzat a növekedő EU-SAPS támogatást kihasználta, mert a hazai TOP-UP támogatást újból csökkentette, a hírek szerint esetleg meg is szünteti.

A vagyonunk a nagyobb amortizáció levonása után, a beruházások értékével 37 667 E Ft, amelyet a felvett „Gazdahitel” növekedésével 34 659 E Ft hitelek terhelnek.

A legeredményesebb esztendőnk, sikeresen 4 472 658 Ft eredménnyel zártuk.

A 2008. évben az időjárás országosan (sőt az EU-ban) kedvezőre változott, s ezzel jó terméseredményt biztosított. Ennek következtében a terményárak azonnal lefeleződtek, sőt a vevők sem jelentkeztek, a termények jelentős részét raktározni kellett, mert azok eladhatatlanok lettek. Ellentétben minden „input” anyagnak az előző évben megemelkedett ára magas szinten megmaradt, azok a gazdaságtalannak jósolt évet előre jelezték.

---

¹⁸ A GAZDAHITEL az ügyfelek számára a mezőgazdasági termék előállításával kapcsolatos tevékenységhez, forgóeszköz és beruházás finanszírozásával nyújt megoldást.

A termények árainak esése miatt a növénytermesztésünk eredménytelen lett. A tisztító-szárító telepünk szintén annak következményeként kihasználatlanul maradt, mivel az „Integrációs forgalmazásunk” is csökkent. Az alacsony áru, eladhatatlan termények érdektelensége miatt keveset üzemelt, annak következtében a termények betárolási igényei lecsökkentek. A takarmány búzát eladni nem lehetett, azt átvenni csak raktározásra tudtuk, a termelőnek az nem érte meg.

A vezetőség és a tisztségviselők öt éves mandátuma lejárt, az újabb választás megtörtént.

A tagi-, az állandó alkalmazotti létszámunk változatlan maradt. A feladataink változtak, bővültek, de a bélyeglapos idénymunkásokat csökkentettük, helyettük bémunkás vállalkozókat foglalkoztattunk.

A mezőgazdaságra nehezedő terhek, a távlati kedvezőtlen tényezők (pl. input árak) miatt már mielőbb szerkezetváltásra, bővítésre kényszerülünk. A lehetőséget a tárgy évben központilag induló „*Bio fa-aprítiék ültetvény*” programjába való kapcsolódásban találtuk meg. A gazdaságos termelést ígérő – a Szakolyon épülő villamos Erőművet majd fás adalékokkal kiszolgáló – „Tisza Szövetkezet” termelési szervezéséhez kapcsolódtunk. A majorunkat felajánlottuk az elfogadott Integrációs tevékenységünk telephelyének, azzal elkezdhattük a telepítések szervezését. A bérelt területeinken történő ültetvények pályázatára megkaptuk a MVH-tól a szükséges „Támogatási Okiratot”, azzal a telepítéseket (fűz, akác) az engedélyezett 140 ha kijelölt területen megkezdhattük.

Vagyoni állapotunk az eltelepített 7683 Eft bekerülési értékű „Fás ültetvény”, a betárolt termények értékével és a mezei leltárunknak növekedésével, már 50 millió forint fölé emelkedett.

Az „Aszálykár hitelünk” megszűnt, a „Csatlakozási-, a „Hídmérleg”-, a „Gazdakártya”-, a „Tagi hitel” állományunk 43 490 Eft, amelyhez az ültetvények telepítésére további beruházási hitel szükséges.

Az állami támogatásunk az EU-SAPS földalapi támogatásnak a növekedésével, a hazai TOP-UP-nak a csökkenésével, egy tagunk „Munkafoglalkoztatási” segítségével, meg a gázolaj forgalmi adójának térítéséből összesen 12 803 Eft-ra növekedett.

A sokasodó megpróbáltatásokat hozó esztendőnk, még szerény 1729 Eft-os eredménnyel lezártuk.

A 2009. évet az előre már bejelentett több korlátozó tényező határozza meg. A kormánynak a megszorító pénzügyi politikájával, a mezőgazdaságtól decemberben 30 milliárd, majd a következő évi keretből újabb 50 milliárd forintot elvontak. Az EU-felmérése szerint, az utóbbi négy évnek a magyar mezőgazdaság lett a legnagyobb – 20 %-ra becsült – vesztese.

A kialakított alacsony terményárak ellenére – amikor eladni azokat alig lehet – magasan megmaradtak a felemelt input-anyagok árai, azzal országosan veszteségessé tették a mezőgazdaságot. A világgpiaci magas terménykészletek, azoknak az alacsonyan tartott ára, az EU sújtó agrárpolitikája, a Kormányzat elvonásai, a politikája, már kivéreztet bennünket. A közvélemény szerint, a termőföldünknek az elvesztése valószínűsíthető.

Az éves csapadék kora tavaszon, majd az év végén esett le, azért a termelési időben az Alföldön már az aszálytól szenvedtek a növények. A lecsökkent termésekre sem akadt vevő, a terményeknek azért a nagyobb része a gazdák nyakán maradt. Sokan a likviditásuk miatt, azt az alacsony tőzsdéi-árak alatt kényszerültek eladni. Ezért az egész mezőgazdaságot katasztrofálisan sújtó események miatt nálunk is lánc-reakció keletkezett. A növénytermesztési, a feldolgozó ágazataink, mind veszteségesek lettek. A bio fás-ültetvényeknek – az MVH¹⁹ Támogatási Okiratban – engedélyezett telepítésére már EU által kedvezményezett két év türelmi, 10 éves futam idejű, hosszú lejáratú hitelt kellett felvennünk

A tagok létszáma változatlan, de a szűkös helyzetünk miatt az év végére, egyetlen alkalmazott maradt.

A vagyoni helyzetünk a 40 228 E Ft ültetvények értékével 68 963 E Ft-ra növekedett. Azt azonban összesen 55 500 E Ft hitel terhelte: 3000 E Ft „Hídmérleg”, 15 000 E Ft „Gazdakártya”, 20 000 E Ft „Ültetvény” és 17 500 E Ft „Tagi” hitelek.

Az Állami támogatásunkból a Földalapi SAPS-nak a múlt év végén elmaradt 30 %-át, az ültetvények eltelepítése után járó – az MVH Okiratban rögzített – támogatásokat, az aszálykártérítést a Kormányzat a jövő évre átvitte. A közismert pénzügyi problémái miatt, valószínűsíthetően azokat a tavaszi országos választásokig eltolja. A hazai TOP-UP földalapi támogatást ezután, az általánosan minden ágazatot sújtó megvonásokra hivatkozva, a továbbiakban már nem kapjuk meg.

A rövid lejáratú 15 millió forintos Gazdakártya hitelünk májusban lejár, azt az ültetvény elmaradt támogatásából törleszthetjük, vagy a további meghosszabbítását a Bankunktól kezdeményezzük.

Az országosan jellemző, de a ránk is szakadt – el nem hárítható – problémáink özönének következtében a sajnálatosan nehéz esztendőnket remélhetőleg minél kisebb veszteséggel zárhatjuk.

A 2010. év talán a mezőgazdaságra is kedvezőbb változásokat hozhat, bízva a következő, a tavaszon megtörténő országos választásokban, remélve

---

¹⁹ Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal

a kormányzat megváltozását, és főleg az agrárpolitika kedvezőbb módosulását.

A következő esztendőket mindenkor reménykedve vártam, bízva azoknak a jobb feltételeiben, akkor a nyolcvanadik életévemet megérve, most is a jobb, az eredményesebb jövőnket várom.

A Szövetkezetünk sorsát a jövőben is további, számos-, többnyire kedvezőtlen tényező fogja befolyásolni. Azokkal a nehézségekkel a megfiatalodott vezetőink – akik már elszenveték az elmúlt évet, de abból tanulhatnak – biztosan meg fognak tudni küzdeni. Az elmúlt években többször tanúsított elszánt akarattal, a tagsággal összefogva, továbbra is mindent megteszünk a Szövetkezetünk megmaradásáért.

Az elmúlt év súlyos veszteségeinek okait meg kell vizsgálni, a levonható tanulságokat fel kell használni a következő évben – az eredményesebb gazdálkodás reményében.

Ebben a célratörően sűrített, rövidített, összefoglaló írásomban tudtam az igen változatos, gyakran gyötrődéseket sem nélkülöző, de végső soron sikerekben is bővelkedő munkás életemet megírni, azt közzétenni.

A SOROZAT EDDIG MEGJELENT KÖTETEI

1. Cselótei László: Zöldségtermesztés Rákospalotán az 1930-as években	1999
2. Mőcsényi Mihály: Fordítások, ferdítések	1999
3. Mőcsényi Mihály: Ember és táj	1999
4. Kralovánszky U. Pál: Esettanulmány a hazai fehérje-program előkészítéséről (Amíg egy országos K+F program elindulhatott) (1962-1970)	2000
5. Cselótei László: A paradicsomtermelés fejlesztése és fejlődése (1948-1990)	2000
6. Győrffy Sándor: Szövetkezeti állam	2000
7. Kralovánszky U. Pál – Ligetvári Ferenc: Vízgazdálkodás és mezőgazdaság (a 150 éve született Kvassay Jenő írásai alapján)	2000
8. Köhler Mihály – Molnár Imre: A szarvasi gazdaszélet hagyományai (1927–1949)	2001
9. Vinczeffy Imre: Pásztoroktól tanultam	2001
10. Szabó János: Találkozás önmagammal	2005/2008
11. Molitorisz Pál: A szarvasi középfokú gazdasági tanintézet létesítésének története	2005
12. Molitorisz Pál: A szőrhalmi legeltetési társulat története	2006
13. Reszkető Péter: Főiskola Szarvason (1970–2005) 35 éves a főiskolai szintű agrár-szakképzés Szarvason	2006
14. Molitorisz Pál: Képviselő-portré a szarvasi választókerületből (Borgulya Pál 1872–1960)	2007
15. Molitorisz Pál: Emlékezés Lászlóffy Istvánra (1910–1968)	2008
16. Molnár Imre: Szarvasi gazdaszként indultam. Életút.	2008
17. Ornyik Sándor: Aratás nyáron és télen. Az ember és a ló.	2008
18. Molitorisz Pál: Történelmi séta a szarvasi kertekben	2009
19. Emlékeim a múltból. Komár János visszaemlékezése. Lejegyezte: Pilishegyi József	2010
20. A hajóskuktaságtól a tanszékvezetésig. Élet-képek. Dr. Vincze Ferenc visszaemlékezése. Szerk.: Molitorisz Pál	2010

A sorozat korábbi szerkesztői:

Dr. Ligetvári Ferenc, egyetemi tanár, az MTA doktora (1998–2002)

Dr. Bukovinszky László, főiskolai tanár, CSc (2003–2007)

AJÁNLÓ

Dr. Tóth László nyugalmazott agrármérnök, gyémántokleveles szarvasi gazdász szakmai pályája a szarvasi Középfokú Gazdasági Tanintézetből indult. Sorsának alakulása annak a társadalmi rétegnek – a tehetős gazda családoknak – sorsa, amelybe beleszületett.

Tanult, hogy a maga uraként ésszerűbben, eredményesebben gazdálkodjon. E helyett a háború utáni rendben sokáig megbélyegezve, földjétől megfosztva, „agrárproletárként” tette a dolgát a rábízott területeken. Nem megalkuvásból, hanem a magyar paraszt ősi alkalmazkodó képességéből eredően, örök hittel, bizakodással kerekedett felül a megpróbáltatásokon.

A nehézségek, amik reá nehezedtek, túl sok volt egy embernek, de becsülettel kiállta a próbát. Ezért is fontos, hogy küzdelmes, példászerű élete mások számára is megismerhető legyen. Írása ugyanakkor hiteles képet ad az agrártermelés módjának az utóbbi 70-80 évben lezajlott gyökeres változásairól is. Ma már a számítógép, a műhold, a Globális Helymeghatározó Rendszer (GPS), a lézer stb. mindennapi segítőtje a gazdálkodónak. Ő pedig még gazdásztanoncként *traktoregységgel* és *lófogatnappal* számolva tervezett. 2010-ről visszatekintve ez már agrártörténelem.

Az egész életére jellemző derűs életfelfogása következtében sikerei hátterbe szorították a megpróbáltatásokat. Ezt lényeglátó módon, tömören fejezi ki írása befejező soraiban:

„Ebben a célratörően sűrített, rövidített, összefoglaló írásomban tudtam az igen változatos, gyakran gyötrődéseket sem nélkülöző, de végső soron sikerekben is bővelkedő munkás életemet megírni, azt közzétenni.”

SzJ

Az egykori konviktus épülete Bikazugban (2007)